

บทที่ 2

เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

การศึกษาการมีส่วนร่วมในบริหารงานวิชาการของครูผู้สอน ผู้ทรงคุณวุฒิ และผู้ปกครองนักเรียน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาสิงห์บุรีผู้วิจัยดำเนินการศึกษาเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง ดังนี้

1. การมีส่วนร่วม
  - 1.1 ความหมายของการมีส่วนร่วม
  - 1.2 ความสำคัญของการมีส่วนร่วม
2. สถานศึกษา
  - 2.1 ความหมายของสถานศึกษา
  - 2.2 ความสำคัญของสถานศึกษา
  - 2.3 บทบาทของสถานศึกษา
3. การบริหารงานวิชาการ
  - 3.1 ความหมายของการบริหารงานวิชาการ
  - 3.2 ความสำคัญของการบริหารงานวิชาการ
  - 3.3 แนวคิดเกี่ยวกับการบริหารงานวิชาการ
4. การบริหารวิชาการตามแนวคิดของสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน
  - 4.1 งานหลักสูตร
    - 4.1.1 ความหมายของงานหลักสูตร
    - 4.1.2 ขอบข่ายของงานหลักสูตร
  - 4.2 งานการจัดการเรียนการสอน
    - 4.2.1 ความหมายของงานการจัดการเรียนการสอน
    - 4.2.2 ขอบข่ายของงานการจัดการเรียนการสอน
  - 4.3 งานสื่อการเรียนการสอน
    - 4.3.1 ความหมายของงานสื่อการเรียนการสอน
    - 4.3.2 ขอบข่ายของงานสื่อการเรียนการสอน
  - 4.4 งานห้องสมุด
    - 4.4.1 ความหมายของงานห้องสมุด
    - 4.4.2 ขอบข่ายของงานห้องสมุด
  - 4.5 งานวัดผลและประเมินผล
    - 4.5.1 ความหมายของงานวัดผลและประเมินผล

- 4.5.2 ขอบข่ายของงานวัดผลและประเมินผล
- 4.6 งานนิเทศภายใน
  - 4.6.1 ความหมายของงานนิเทศภายใน
  - 4.6.2 ขอบข่ายของงานนิเทศภายใน
- 5. งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง
  - 5.1 งานวิจัยในประเทศ
  - 5.2 งานวิจัยต่างประเทศ

การมีส่วนร่วม

1. ความหมายของการมีส่วนร่วม

ชูชาติ พ่วงสมจิตร์ (2540, หน้า 12) ได้สรุปความหมายของการมีส่วนร่วมว่า หมายถึง การเปิดโอกาสให้บุคคลเข้ามามีส่วนร่วมตัดสินใจในกิจการใดๆ ที่มีผลกระทบถึงตัวบุคคล

บุญเชิด สุขภิรมย์ (2541, หน้า 22) ให้ความหมายการมีส่วนร่วมว่า เป็นการที่บุคคล หรือคณะบุคคล เข้ามาช่วยเหลือ สนับสนุนในกิจกรรมต่างๆ โดยการเข้ามามีส่วนร่วมนั้น ต้องให้บุคคลได้มีส่วนร่วมรับรู้ขั้นตอน หรือเป็นการมีส่วนร่วมในกระบวนการบริหาร และรวมทั้งให้มีส่วนร่วมในการตัดสินใจด้วย ซึ่งจะทำให้กิจกรรมหรืองานที่ปฏิบัตินั้นบังเกิดประสิทธิผล และประสิทธิภาพสูงสุด หรือกล่าวอีกนัยหนึ่งว่า เป็นการร่วมคิด ร่วมทำ ร่วมกันแก้ไขนั่นเอง

ศักรินทร์ สุวรรณโรจน์ (2541, หน้า 7) ให้ความหมายของการมีส่วนร่วมว่าคือการให้ทุกคนในหน่วยงานหรือทีมงาน ได้มีส่วนร่วมในการบริหาร คือ การร่วมคิด ร่วมทำและร่วมแก้ปัญหา โดยการดำเนินการทุกกระบวนการบริหารนับตั้งแต่การวางแผน การปฏิบัติงาน การมอบหมายงาน การติดตามผลงานและการแก้ปัญหาที่เกี่ยวข้องกับงาน

นิคม สุวรรณทนา (2542, หน้า 29) สรุปความหมายของการมีส่วนร่วมว่า การที่บุคคลหรือกลุ่มบุคคลที่มีผลประโยชน์ร่วมกันจากการดำเนินการอย่างใดอย่างหนึ่งทางสังคม ไม่ว่าจะเป็ผลประโยชน์โดยตรงหรือโดยอ้อมก็ตาม ได้รับโอกาสเข้ามามีส่วนร่วมในการร่วมคิด ร่วมทำและร่วมแก้ไข ทั้งนี้ก็เพื่อให้เกิดผลสำเร็จตามวัตถุประสงค์ที่กำหนดไว้

ศิริกาญจน์ โกลุมภ์ (2542, หน้า 14) กล่าวว่า การมีส่วนร่วมเป็นหัวใจสำคัญของแนวคิดประชาธิปไตยและหลักการเริ่มต้นของการมีส่วนร่วม คือ การตัดสินใจใดๆ ก็ตามที่ส่งผลกระทบต่อถึงบุคคลเหล่านั้น ควรเป็นผู้มีส่วนร่วมในการตัดสินใจนั้น โดยหลักการนี้การมีส่วนร่วมจะตั้งอยู่บนพื้นฐานความคิดที่ว่าบุคคลแต่ละคนย่อมทราบดีว่าตนต้องการอะไร เพราะฉะนั้น การที่เกิดเหตุการณ์ใดก็ตามจะส่งผลกระทบต่อถึงบุคคลใด บุคคลนั้นย่อมทราบดีว่าเขาต้องการหรือไม่ ต้องการอะไร และอะไรบางอย่างที่เกิดขึ้นกับตน

อรัญ โดยี่ง (2542, หน้า 15) ให้ความหมายว่า การมีส่วนร่วม เป็นเรื่องที่บุคคลและกลุ่มคน เห็นพ้องต้องกันในเรื่องความต้องการและการเปลี่ยนแปลง ซึ่งมีผลกระทบโดยตรงต่อตนเองและส่วนรวม จนเกิดการลงมือปฏิบัติอย่างใดอย่างหนึ่ง เพื่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงตามที่ต้องการ โดยนำทรัพยากรที่มีอยู่มาใช้ให้เกิดประโยชน์

ธีรวงศ์ คงทอง (2543, หน้า 27) ได้ศึกษาเอกสารสถาบันวิจัยเพื่อพัฒนาสังคมของสหประชาชาติ ให้ความหมายของการมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนาว่า คือ การเข้ามาร่วมอย่างกระตือรือร้น และมีพลังของประชาชนในด้านต่างๆ ได้แก่ กระบวนการตัดสินใจ เพื่อกำหนดนโยบายของสังคม และการจัดสรรทรัพยากรเพื่อให้บรรลุเป้าหมายในการปฏิบัติ ตามแผนหรือโครงการต่างๆ โดยสมัครใจ

ผ่องพรรณ ลิ้มเล็งเลิศ (2544, หน้า 13) ได้กล่าวถึงการมีส่วนร่วมไว้ว่า ผู้บริหารควรส่งเสริมให้ผู้ได้บังคับบัญชามีส่วนร่วมในการตัดสินใจ ถึงแม้ว่าผู้บริหารสามารถที่จะตัดสินใจได้เองก็ตาม แต่การปฏิบัติงานต่างๆ นั้น ต้องอาศัยผู้ร่วมงานในการปฏิบัติงาน การให้ผู้ได้บังคับบัญชามีส่วนร่วมทำให้ผู้ได้บังคับบัญชาเกิดความรู้สึกรับผิดชอบร่วมกัน ส่งผลต่อการปฏิบัติงานดียิ่งขึ้น

อรุณ รักธรรม (2544, หน้า 270) กล่าวว่า การมีส่วนร่วมหมายถึงการที่บุคคลเข้าไปเกี่ยวข้องกับกาตัดสินใจกรรมของการกำหนดแนวทางการปฏิบัติงานหรือเข้าไปมีส่วนในกระบวนการใดกระบวนการหนึ่ง

สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ (2546, หน้า 58) ระบุว่า การมีส่วนร่วมของชุมชนทางการศึกษา ทำให้ทุกฝ่ายเกิดความเข้าใจในคุณค่าของคน และนำคุณค่านั้นมาสนับสนุน ส่งเสริมให้ผู้เรียนได้พัฒนาอย่างมีประสิทธิภาพ การร่วมมือกันของทุกฝ่าย คือ การสร้างพลังอันแข็งแกร่งร่วมกัน ซึ่งจะเกิดผลแก่เด็กและเยาวชนอันเป็นความหวังของเราทุกคน

บุญส่ง แก้วอินทร์ (2546, หน้า 18) ได้ให้ความหมายของการมีส่วนร่วมว่า การที่บุคคลได้มีส่วนเกี่ยวข้องในการปฏิบัติงานทั้งในด้านการแสดงความคิดเห็นและการปฏิบัติ การมีส่วนร่วมจะช่วยสร้างพลังจิตให้ร่วมกันปฏิบัติงานอย่างเต็มที่มีประสิทธิภาพมากกว่าการยินยอมปฏิบัติตามคำสั่ง นอกจากนี้การมีส่วนร่วมจะช่วยกระตุ้นให้บุคคลสนับสนุนเป้าหมายตลอดจนวัตถุประสงค์ร่วมขององค์การด้วย จากความหมายดังกล่าวจะเห็นว่าการมีส่วนร่วมปฏิบัติงานในองค์การประกอบด้วย สาระสำคัญ 3 ประการ

1. การมีส่วนร่วมในด้านการแสดงความคิดเห็น
2. การมีส่วนร่วมช่วยให้เกิดการยอมรับในเป้าหมาย
3. การมีส่วนร่วมช่วยให้เกิดความสำนึกในหน้าที่ความรับผิดชอบ

เมตต์ เมตต์การุณจิต (2547, หน้า 14 - 17) ได้ให้คำจำกัดความว่า การมีส่วนร่วมประกอบด้วย 3 มิติ คือ การมีส่วนร่วมในการตัดสินใจว่าจะทำอะไรควรทำและทำอย่างไร เสียสละในการพัฒนาการลงมือปฏิบัติตามที่ได้อัดฉีดใจ และมีส่วนร่วมในการแบ่งปันผลประโยชน์ที่เกิด

จากการดำเนินงาน และมีมิติหนึ่งที่น่าจะพิจารณาเป็นมิติที่สี่ คือ การมีส่วนร่วมในการประเมินผล และสรุปว่า การมีส่วนร่วม คือ การเปิดโอกาสให้ประชาชนไม่ว่าจะเป็นบุคคล หรือกลุ่มบุคคล เข้ามามีส่วนร่วมในกิจกรรม ไม่ว่าจะตรงหรือทางอ้อม ในลักษณะของการร่วมรับรู้ ร่วมคิด ร่วมทำ ที่มีผลกระทบต่อตนเองหรือชุมชน

รีดเดอร์ (Reeder, 1974, p.39) ได้ให้ความหมายของการมีส่วนร่วมของประชาชนไว้ว่าการมีส่วนร่วมหมายถึงการมีส่วนร่วมในการปฏิสัมพันธ์ทางสังคมซึ่งรวมถึงการมีส่วนร่วมของปัจเจกบุคคลและการมีส่วนร่วมของกลุ่ม

เออร์วิน (Erwin, 1976, p. 45) กล่าวว่า การมีส่วนร่วมของประชาชน คือ กระบวนการให้ประชาชนเข้ามามีส่วนเกี่ยวข้องในการดำเนินงาน พัฒนา ร่วมคิด ร่วมตัดสินใจ แก้ไขปัญหาของตนเองร่วมใช้ความคิดสร้างสรรค์ความรู้ความชำนาญ ร่วมกับการใช้ทรัพยากรที่เหมาะสมและสนับสนุนติดตามผลการปฏิบัติงานขององค์กรและเจ้าหน้าที่ที่เกี่ยวข้อง

เดวิส, และนิวสตรอม (Davis, & Newstrom, 1985, p. 232) ให้นิยามของการมีส่วนร่วมไว้ว่า หมายถึง การที่บุคคลผูกพันตัวเองเข้ากับกลุ่มด้วยความสมัครใจ เพื่อให้ได้มีส่วนร่วม และมีส่วนช่วย รวมทั้งมีส่วนรับผิดชอบในเป้าหมายที่กำหนดไว้

โคเฮน, และ อัฟฮอฟ (Cohen, & Uphoff, 1989, p.6) ให้ความหมายการมีส่วนร่วมในทัศนะการพัฒนาชนบทว่าการมีส่วนร่วมจะต้องประกอบด้วยการมีส่วนร่วมเกี่ยวข้องกับประชาชน 4 ประการได้แก่ 1) การมีส่วนร่วมในการตัดสินใจว่าจะทำอะไรด้วยวิธีการอย่างไร 2) มีส่วนร่วมในการดำเนินโครงการตัดสินใจในการใช้ทรัพยากรสนับสนุนโครงการ 3) มีส่วนในการแบ่งปันผลประโยชน์อันเกิดจากโครงการพัฒนา 4) มีส่วนในการประเมินโครงการ

กุสตาโว (Gustavo, 1992, p.4) กล่าวว่า การมีส่วนร่วมนั้นโดยทั่วไปเป็นที่เข้าใจกันว่าหมายถึง การเข้าไปมีหน้าที่หรือมีส่วนรับผิดชอบในบางสิ่งบางอย่างแต่ต่อมาความหมายของการมีส่วนร่วมนี้เชื่อมโยงไปสู่กระบวนการการเข้าไปมีส่วนร่วมรับผิดชอบของแต่ละบุคคลหรือกระบวนการในการเปลี่ยนแปลงในภาพรวม

ไวท์ (White, 1999, p.5) ได้ให้คำจำกัดความว่า การมีส่วนร่วมประกอบด้วย 4 มิติ คือ มิติที่ 1 การมีส่วนร่วมในการตัดสินใจว่าจะทำอะไรควรทำและทำอย่างไร มิติที่ 2 มีส่วนร่วมเสียสละในการพัฒนาลงมือปฏิบัติตามที่ได้ตัดสินใจ มิติที่ 3 มีส่วนร่วมในการแบ่งปันผลประโยชน์ที่เกิดจากการดำเนินงาน และมิติที่ 4 การมีส่วนร่วมในการประเมินผล

จากความหมายที่นักวิชาการทั้งหลายกล่าวไว้ สรุปได้ว่า การมีส่วนร่วม หมายถึง การที่บุคคลหรือองค์กรและบุคคลเข้ามาช่วยเหลือ สนับสนุน ร่วมคิด ร่วมวางแผน การดำเนินการในขั้นตอนต่างๆ ตลอดจนการประเมินผลและปรับปรุงแก้ไขผลการปฏิบัติงาน โดยอาศัยความร่วมมือและประสานงานที่ดีเพื่อให้สำเร็จตามวัตถุประสงค์ในการจัดการศึกษาให้มีประสิทธิภาพสูงสุดต่อสถานศึกษาและนักเรียน

2. ความสำคัญของการมีส่วนร่วม

จาร์ส นวลนึม (2540, หน้า 249) กล่าวว่า การมีส่วนร่วมเป็นกระบวนการที่มีความสำคัญต่อการพัฒนากิจกรรมสำคัญที่ต้องทำก็คือ ผลักดันให้ประชาชนได้มีส่วนร่วมอย่างจริงจัง (active participation) ในการดำเนินงานพัฒนา ทั้งนี้ก็เนื่องจากหลักสำคัญที่ว่า การมีส่วนร่วมเป็นวิธีการที่จะได้มาซึ่งข้อมูลเกี่ยวกับสภาพท้องถิ่นความต้องการ และเจตคติของประชาชน ถ้าประชาชนได้มีส่วนร่วมในการคิดค้นปัญหาและวางแผนพัฒนาแล้วจะทำให้ประชาชนยอมรับแผนงานโครงการพัฒนานั้น ๆ เป็นการสร้างประชาธิปไตยขั้นพื้นฐาน คือ การที่ประชาชนต้องมีส่วนร่วมในการพัฒนาท้องถิ่นของตนเอง

อัจฉรา สังข์สุวรรณ (2540, หน้า 485) กล่าวถึงลักษณะของการทำงานร่วมกันที่มีประสิทธิภาพ ประกอบด้วย มีจุดมุ่งหมายชัดเจนเหมาะสม และเป็นความต้องการของกลุ่ม การติดต่อสื่อสารชัดเจน และเป็นการติดต่อสื่อสารแบบสองทาง สมาชิกมีส่วนร่วมอย่างกว้างขวาง ผู้นำมีความเป็นผู้นำ และใช้ภาวะผู้นำให้เป็นประโยชน์ต่อการปฏิบัติงานของทีม การตัดสินใจต้องมาจากการตัดสินใจร่วมกัน การบริหารความขัดแย้งเป็นไปอย่างเหมาะสมและสมาชิกเป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน

สมศักดิ์ สินธุระเวชญ์ (2543, หน้า 9) กล่าวว่า การมีส่วนร่วม การให้ทุกคนมีส่วนร่วมจะทำให้รักและผูกพันกับงาน อันจะนำไปสู่จุดเริ่มต้นของการเรียนรู้ มีเป้าหมายการพัฒนาสถานศึกษาไปสู่การประกันคุณภาพการศึกษา มีรูปแบบการบริหารจัดการที่มุ่งการบริหารระบบคุณภาพ พร้อมทั้งให้ผู้ปกครอง ชุมชน และองค์กรภายนอกมีส่วนร่วมในการกำกับและส่งเสริมสนับสนุนกิจกรรมของสถานศึกษาตามแนวทางปฏิรูปการศึกษา

อาภาพรรณ สุสันหกนก (2544, หน้า 15) ได้ศึกษาข้อคิดของ โคร์แนน (Korriann, n.d, Unpaged) กล่าวว่า โรงเรียนกับชุมชนเป็นสิ่งที่แยกกันไม่ออก โรงเรียนและชุมชนควรมีส่วนร่วมในการวางแผน วางนโยบาย การแก้ปัญหา และประเมินผลของโรงเรียนเอง หลักการนี้ทำให้ชุมชนทุกชุมชนควรมีส่วนร่วมในกิจกรรมต่าง ๆ ของโรงเรียน ในปัจจุบันการศึกษาไม่จำกัดว่าต้องมาจากการวางแผนของนักการศึกษาเพียงฝ่ายเดียว แต่อาจมาจากผู้มีอาชีพอื่น ๆ ส่วนประชาชนทำหน้าที่เป็นตลาดของผลผลิต ซึ่งสามารถเป็นกระจกสะท้อนให้เห็นคุณภาพของผลการจัดการศึกษาของโรงเรียนได้เป็นอย่างดี ดังนั้น ประชาชนพึงได้มีโอกาสร่วมวางแผนการศึกษาบ้าง

สัมฤทธิ์ กางเพ็ง (2545, หน้า 9 - 10) กล่าวถึงความสำคัญของการมีส่วนร่วมว่าเป็นการเปิดโอกาสให้ผู้ปฏิบัติงานหรือผู้เกี่ยวข้องมีส่วนร่วมในการทำงาน จะทำให้เกิดความรู้สึกเกี่ยวข้องผูกพันกับงานหรือองค์การ ความรู้สึกผูกพันเกี่ยวข้องที่ว่านี้ หากมีการตัดสินใจดำเนินการอย่างใดอย่างหนึ่งร่วมกันแล้ว จะเป็นผลให้เกิดข้อผูกพันและข้อผูกมัดหรือตกลงใจร่วมกัน จะทำให้เกิดประโยชน์ในการบริหารแบบมีส่วนร่วม ดังนี้

1. การมีส่วนร่วมก่อให้เกิดการระดมความคิด และอภิปรายร่วมกันระหว่างผู้ที่เกี่ยวข้อง ทำให้เกิดความคิดเห็นหลากหลาย การปฏิบัติมีความเป็นไปได้มากกว่าการคิดเพียงคนเดียว

2. การมีส่วนร่วมในการบริหารมีผลทางจิตวิทยา คือ ทำให้เกิดการต่อต้านน้อยลง ในขณะที่เดียวกันเกิดการยอมรับมากขึ้น

3. เปิดโอกาสให้มีการสื่อสารที่ดีกว่า สามารถแลกเปลี่ยนข้อมูล ประสบการณ์ ในการทำงานร่วมกัน ตลอดจนเสริมสร้างความสัมพันธ์ที่ดีต่อกัน

4. เปิดโอกาสให้ผู้ร่วมงานหรือผู้ที่เกี่ยวข้องมีโอกาสใช้ความสามารถ และทักษะในการทำงานร่วมกัน เกิดความมีน้ำใจ (team spirit) และความจงรักภักดีต่อหน่วยงานมากขึ้น

5. การมีส่วนร่วมทำให้ผลการปฏิบัติงานดีขึ้น การตัดสินใจมีคุณภาพมากขึ้น และส่งเสริมให้การปรับปรุงงานมีความเป็นไปได้สูง ตลอดจนผู้ร่วมงานมีความพึงพอใจในการปฏิบัติงานมากขึ้นด้วย

สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ (2546, หน้า 10) กล่าวว่าในแผนพัฒนาการศึกษาแห่งชาติ พุทธศักราช 2534 ได้ระบุว่า “สนับสนุนให้ชุมชนจัดกระบวนการเรียนรู้ภายในชุมชน ให้ชุมชนมีการแสวงหาความรู้ข้อมูลข่าวสาร รู้จักเลือกสรรภูมิปัญญาท้องถิ่นมาใช้ในการศึกษา ให้ชุมชนสามารถวิเคราะห์ปัญหา และความต้องการของตนเอง” โรงเรียนกับชุมชนมีความสัมพันธ์กันมายาวนาน เป็นสถาบันหลักของสังคม ดังนั้นการมีส่วนร่วมของชุมชนและโรงเรียนจึงมีความจำเป็นตลอดมา

แฮค แคนดอลลี, และเรย์ (Hack, Candoli & Ray, 1995, p. 261) กล่าวว่า ความต้องการมีส่วนร่วมในปัจจุบันมีมากขึ้นเรื่อย ๆ และมากกว่าในอดีตที่ผ่านมาจะเป็นพลังสำคัญที่ขับเคลื่อนที่เข้ามาสู่ระบบบริหารในโรงเรียนอย่างรวดเร็ว โดยการวางแผนให้ผู้ปกครอง ประชาชน นักเรียนที่มงาน และคณะกรรมการโรงเรียนเข้ามามีส่วนร่วมได้อย่างง่ายและสะดวกมากขึ้น

สรุปได้ว่า การมีส่วนร่วมมีความสำคัญทำให้บุคคลที่เกี่ยวข้องกับองค์กร หรือบุคคลในชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมในการบริหารงานขององค์กร เกิดความรู้สึกร่วมกัน เป็นการสร้างความเชื่อถือในคุณภาพขององค์กร และความมั่นใจให้ประชาชนหรือบุคคล ผู้มีส่วนร่วมเพื่อประโยชน์ของชุมชนและโรงเรียน

สถานศึกษา

1. ความหมายของสถานศึกษา

สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ (2546, หน้า 3) ได้กล่าวถึงพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ ระบุไว้ในมาตรา 4 ว่า สถานศึกษา หมายความว่า สถานพัฒนาเด็กปฐมวัย โรงเรียน ศูนย์การเรียน วิทยาลัย สถาบัน มหาวิทยาลัย หน่วยงานการศึกษา

หรือหน่วยงานอื่นของรัฐ หรือของเอกชน ที่มีอำนาจหน้าที่ หรือมีวัตถุประสงค์ในการจัดการศึกษา

พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ.2542 (2546, หน้า 1117) ให้ความหมายของคำว่า สถาน หมายถึง ที่ตั้ง ประการ ความเป็นไป ความเป็นอยู่ ศึกษา หมายถึง การเล่าเรียน ฟีกฝน และอบรม รวมความว่า สถานศึกษา หมายถึง ที่ตั้งหรือ บริเวณ ที่ใช้เพื่อการเล่าเรียน ฟีกฝน และอบรม โดยมีบุคลากรที่ทำหน้าที่บริหาร สนับสนุน และจัดการศึกษา

สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ (2546, หน้า 5) ระบุไว้ในมาตรา 4 ว่า สถานศึกษา หมายความว่า สถานพัฒนาเด็กปฐมวัย โรงเรียน ศูนย์การศึกษาพิเศษ ศูนย์การศึกษานอกระบบและตามอัธยาศัย ศูนย์การเรียนรู้ วิทยาลัย วิทยาลัยชุมชน สถาบัน หรือสถานศึกษาที่เรียกชื่ออย่างอื่นของรัฐ ที่มีอำนาจหน้าที่ หรือมีวัตถุประสงค์ในการจัดการศึกษา ตามกฎหมายว่าด้วยการศึกษาแห่งชาติ และตามประกาศกระทรวง

สรุปได้ว่า สถานศึกษา หมายความว่า สถานศึกษาพัฒนาผู้เรียน โรงเรียน ศูนย์การเรียนรู้ วิทยาลัย สถาบัน มหาวิทยาลัย หน่วยงานการศึกษาหรือหน่วยงานอื่นของรัฐหรือของเอกชน ที่มีอำนาจหน้าที่หรือมีวัตถุประสงค์ในการจัดการศึกษา

2. ความสำคัญของสถานศึกษา

การบริหารงานของสถานศึกษาในยุคปัจจุบันนี้ ดำเนินการตามกฎหมายที่ว่าด้วยระเบียบบริหารราชการกระทรวงศึกษาธิการ ในมาตรา 39 ของพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ.2542 และที่แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่2) พ.ศ.2545 ที่กำหนดให้กระทรวงกระจายอำนาจการบริหารและการจัดการศึกษา ทั้งด้าน วิชาการ งบประมาณ การบริหารงานบุคคล และการบริหารทั่วไป ไปยังสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาและสถานศึกษาโดยตรง ซึ่งทำให้มีความคล่องตัว มีอิสระ ในการบริหารจัดการเป็นไปตามหลักการของการบริหารจัดการ โดยใช้โรงเรียนเป็นฐาน (school-based management : SBM) ซึ่งภาวะสำคัญของสถานศึกษาก็คือการบริหารจัดการศึกษาให้เป็นไปตามกฎหมายที่กำหนดไว้ โดยจัดการเรียนการสอนในวิชาสาระการเรียนรู้ต่าง ๆ เพื่อพัฒนาคุณภาพผู้เรียนให้มีศักยภาพอย่างเต็มที่ มีผู้กำหนดบทบาท ความสำคัญของสถานศึกษาไว้ดังนี้

พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2545 ในมาตรา39 ได้กำหนดให้สถานศึกษามีหน้าที่สำคัญไว้ 4 ประการ คือ 1) การบริหารงานวิชาการ 2) การบริหารงานงบประมาณ 3) การบริหารงานบุคคล และ 4) การบริหารงานทั่วไป กระทรวงศึกษาธิการ (2546, หน้า 3) ได้กล่าวถึงความสำคัญของสถานศึกษาว่ามีความสำคัญในการจัดกระบวนการเรียนรู้ที่มุ่งเน้นการฝึกทักษะกระบวนการคิดการจัดการเผชิญสถานการณ์ และประยุกต์ความรู้มาใช้ป้องกันและแก้ปัญหา จัดกิจกรรมที่ให้ผู้เรียนได้เรียนรู้จากประสบการณ์จริง ฝึกการปฏิบัติให้ทำได้ คิดเป็นทำเป็นรักการอ่านและเกิดการใฝ่รู้อย่างต่อเนื่อง ผสมผสานสาระความรู้ต่าง ๆ อย่างได้สัดส่วนสมดุลกัน ปลูกฝังคุณธรรม ค่านิยมที่ดีงาม และ

คุณลักษณะอันพึงประสงค์ไว้ในทุกกลุ่มสาระการเรียนรู้ อำนวยความสะดวกผู้ให้ผู้เรียนให้เกิดการเรียนรู้และมีความรอบรู้ รวมทั้งสามารถใช้การวิจัยเป็นส่วนหนึ่งของกระบวนการเรียนรู้ โดยคำนึงถึงความแตกต่างระหว่างบุคคลของผู้เรียนจัดการเรียนรู้ให้เกิดขึ้นได้ตลอดเวลาทุกสถานที่ สามารถเทียบโอนผลการเรียนและประสบการณ์ได้ทุกระบบการศึกษา

จากที่ได้กล่าวมานั้น สรุปความสำคัญของสถานศึกษาได้ว่า มีความสำคัญในการบริหารจัดการศึกษาให้เป็นไปตามกฎหมายที่กำหนดไว้ โดยจัดการเรียนการสอนในวิชาสาระการเรียนรู้ต่างๆ เพื่อพัฒนาคุณภาพผู้เรียนให้มีศักยภาพอย่างเต็มที่โดยการสร้างกระบวนการเรียนรู้ให้ผู้เรียนมีทักษะ กระบวนการคิดการจัดการเผชิญสถานการณ์ และประยุกต์ความรู้มาใช้ป้องกันและแก้ปัญหาให้ผู้เรียนมีคุณลักษณะที่พึงประสงค์ตามหลักสูตรและนโยบายการจัดการศึกษา ครอบคลุมการบริหารจัดการภายในองค์กร 4 ด้าน คือ ด้านวิชาการ ด้านบุคลากร ด้านงบประมาณและด้านบริหารงานทั่วไป

3. บทบาทของสถานศึกษา

การจัดการศึกษาตามแนวทางของพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ.2542 มุ่งเน้นให้สังคมเป็นสังคมแห่งการเรียนรู้ บุคคลได้รับการศึกษาอย่างต่อเนื่องตลอดชีวิต รูปแบบการจัดการศึกษาจัดได้ทั้งในระบบ นอกระบบ และการศึกษาตามอัธยาศัย หน้าที่โดยตรงของสถานศึกษา คือ จัดการศึกษาในระบบ มีส่วนร่วม ส่งเสริม สนับสนุนการจัดการศึกษานอกระบบ และตามอัธยาศัย เพื่อให้ทุกคนได้รับบริการทางการศึกษาและร่วมกันจัดการศึกษา สถานศึกษาจึงมีบทบาทในการร่วมมือกับชุมชนในการจัดการศึกษาทุกระบบการกระจายอำนาจในพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ.2542 สถานศึกษาต้องเป็นหน่วยรองรับการกระจายอำนาจบริหารและการจัดการศึกษา ซึ่งเป็นการบริหารรูปแบบใหม่ที่ไม่เคยดำเนินการจัดการศึกษาในประเทศไทยมาก่อน ดังนั้นแนวทางในการบริหารและการจัดการศึกษาในสถานศึกษาจึงเป็นเรื่องใหม่ที่ต้องกำหนดแนวทางในการบริหารการศึกษาให้มีคุณภาพและประสิทธิภาพสูงสุด

สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน (2547, หน้า 9 –16) กล่าวถึงบทบาทหน้าที่ของสถานศึกษาว่า สถานศึกษาเป็นหน่วยงานหลักในการจัดการศึกษาขั้นพื้นฐาน เพื่อให้บรรลุตามความมุ่งหมายของการปฏิรูปการศึกษาตามที่กำหนดไว้ในกฎหมายว่าด้วยการศึกษาแห่งชาติ และกฎหมายที่เกี่ยวข้อง เพื่อให้สอดคล้องกับเจตนารมณ์ของพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ สถานศึกษามีบทบาทหน้าที่ดังนี้

1. จัดทำนโยบาย แผนพัฒนาการศึกษาของสถานศึกษาให้สอดคล้องกับนโยบายและแผนของกระทรวงศึกษาธิการ สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา ตลอดจนบริบทและความต้องการของชุมชนและท้องถิ่น

2. จัดตั้งงบประมาณ และรับผิดชอบการใช้จ่ายงบประมาณของสถานศึกษา

3. พัฒนาหลักสูตรสถานศึกษาให้สอดคล้องกับหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน และความต้องการของนักเรียน ชุมชนและท้องถิ่น
4. จัดการเรียนการสอน สภาพแวดล้อม บรรยากาศการเรียนการสอนที่เหมาะสม และส่งเสริมกระบวนการเรียนรู้ที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ ตลอดจนการปรับปรุงและพัฒนาคุณภาพการจัดการศึกษาอย่างต่อเนื่อง
5. ออกระเบียบ ข้อบังคับ ประกาศและแนวปฏิบัติต่างๆ ตามที่กฎหมายกำหนด
6. กำกับ ติดตาม ประเมินผลตามแผนงาน โครงการและประเมินผลการปฏิบัติงาน ตลอดจนการพิจารณาความดีความชอบ การพัฒนา และการดำเนินการทางวินัยกับครูและบุคลากรทางการศึกษาในสถานศึกษา ตามที่กฎหมายกำหนด
7. ระดมทรัพยากรเพื่อการศึกษา รวมทั้งปกครอง ดูแล ป่ารุงรักษา ใช้ และจัดหาผลประโยชน์จากทรัพย์สินของสถานศึกษา
8. จัดให้มีระบบประกันคุณภาพภายในสถานศึกษาและให้ความร่วมมือในการประเมินคุณภาพการศึกษาจากหน่วยงานภายนอกสถานศึกษา รวมทั้งการรายงานผลการประเมินต่อคณะกรรมการสถานศึกษาและสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา
9. ส่งเสริมความเข้มแข็งให้ชุมชน และสร้างความสัมพันธ์กับสถานศึกษาและสถาบันอื่นในชุมชน และท้องถิ่น
10. ปฏิบัติหน้าที่อื่นที่เกี่ยวข้องกับกิจการภายในสถานศึกษา หรือตามที่ได้รับมอบหมายและตามที่กฎหมายกำหนด

การบริหารงานวิชาการ

1. ความหมายของการบริหารงานวิชาการ

งานวิชาการ เป็นงานหลักหรือภารกิจหลักที่มีความสำคัญที่สุดเป็นหัวใจของการจัดการศึกษาของสถานศึกษาเพราะงานวิชาการเกี่ยวข้องกับกิจกรรมทุกชนิดในสถานศึกษา และที่เกี่ยวกับการปรับปรุงคุณภาพการเรียนการสอนช่วยในการสร้างและพัฒนาสติปัญญาของผู้เรียน เป็นงานที่มุ่งเน้นการพัฒนานักเรียน ให้มีศักยภาพด้านคุณภาพในเรื่องของความรู้ ทักษะ และความสามารถในด้านต่างๆ จึงเป็นงานที่สำคัญในการบริหารการศึกษา และเป็นเครื่องชี้วัดความสำเร็จ ความสามารถของผู้บริหาร และผู้มีส่วนเกี่ยวข้องในปัจจุบันการบริหารมุ่งเน้นในเรื่องการมีส่วนร่วมของบุคลากรในองค์กรดังนั้นจึงต้องให้ความสำคัญกับงานวิชาการเป็นพิเศษมากกว่างานด้านอื่นๆ ความหมายของการบริหารงานวิชาการ มีผู้ให้ข้อสรุปไว้ดังนี้

ศิริพรรณ จินดาทอง (2540,หน้า10) ได้กล่าวถึงการบริหารงานวิชาการว่าหมายถึงการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนภายในสถานศึกษารวมไปถึงการปรับปรุงพัฒนาการเรียน การสอนให้มีประสิทธิภาพและมีประสิทธิผล ทั้งนี้เพื่อพัฒนานักเรียนให้เป็นพลเมืองดีมีคุณธรรมสามารถประกอบอาชีพและพัฒนาประเทศชาติให้เจริญก้าวหน้า

ปรียาพร วงศ์อนุตรโรจน์ (2543, หน้า 2) ให้ความหมายการบริหารงานวิชาการว่า หมายถึง กระบวนการบริหารกิจกรรมทุกอย่างที่เกี่ยวข้องกับการปรับปรุงการเรียนการสอนให้ดีขึ้น ตั้งแต่การกำหนดนโยบาย การวางแผน การปรับปรุงพัฒนาการเรียนการสอน ตลอดจนการประเมินผลการสอน เพื่อให้เป็นไปตามจุดมุ่งหมายของหลักสูตรและจุดหมายของการศึกษา เกิดประโยชน์สูงสุดแก่ผู้เรียน การบริหารงานวิชาการได้แก่ งานควบคุมดูแล หลักสูตรการสอน อุปกรณ์การสอน การจัดแบบเรียน คู่มือครู การจัดชั้นเรียน การจัดครูเข้าสอน การปรับปรุงการเรียนการสอน การฝึกอบรมครู การนิเทศการศึกษา การเผยแพร่ผลงานทางวิชาการ การวัดผล การศึกษา การวิจัยการศึกษา การประเมินมาตรฐานการศึกษาเพื่อพัฒนาปรับปรุงคุณภาพและประสิทธิภาพของสถานศึกษา

วินิจฉัย เกตุขำ (2543, หน้า 1) ได้ให้ความหมายของการบริหารงานวิชาการคือ การบริหารกิจกรรมทุกชนิดที่เกี่ยวกับการเรียนการสอนในสถานศึกษา เพื่อให้การเรียนการสอนเกิดผลดีมีประสิทธิภาพ

กมล ภูประเสริฐ (2544, หน้า 6) กล่าวว่า การบริหารงานวิชาการในโรงเรียน หมายถึง การบริหารงานที่เกี่ยวกับการพัฒนาคุณภาพการศึกษา อันเป็นเป้าหมายสูงสุดของภารกิจหลักของสถานศึกษา

พิเชษฐ คงปัตถา (2544, หน้า 12) ได้กล่าวถึงการบริหารงานวิชาการว่าหมายถึง การจัดกิจกรรมทุกอย่างของโรงเรียนที่เกี่ยวกับการเรียนการสอนและการปรับปรุงพัฒนาการเรียนการสอนให้มีคุณภาพและประสิทธิภาพสูงสุดโดยให้ผู้เรียนมีความรู้ความสามารถเป็นคนดี มีคุณธรรม ดำรงตนอยู่ในสังคมอย่างมีความสุข

ระพี สาคริก (2545, หน้า 50-53) กล่าวถึง ความหมายของ วิชาการว่า ความจริงทุกสิ่งทุกอย่างที่มีเหตุผลและสัมพันธ์อยู่กับชีวิตประจำวันของมนุษย์ มีศูนย์รวมอยู่ในใจมนุษย์

รุจิรี ภูสาระ, และจันทราณี สงวนนาม (2545, หน้า 56) ได้ให้ความหมายของการบริหารงานวิชาการไว้ว่า หมายถึงการบริหารกิจกรรมทุกชนิดในสถานศึกษา ซึ่งเกี่ยวข้องกับการปรับปรุงพัฒนาการเรียนการสอนให้เกิดผลตามเป้าหมายของหลักสูตรอย่างมีประสิทธิภาพ

มานพ วงษ์สอาด (2547, หน้า 29) กล่าวว่า การบริหารงานวิชาการหมายถึง กิจกรรมทุกชนิดในสถานศึกษาเกี่ยวกับการปรับปรุงพัฒนาการเรียนการสอนให้ได้ผลดี และมีประสิทธิภาพที่สุด อันได้แก่ความรู้ ความเข้าใจในเนื้อหาวิชาหลักที่จำเป็นต่อการดำรงชีวิตอยู่ในสังคม และรวมถึงการอบรมศีลธรรมจรรยา และความประพฤติของนักเรียนเพื่อให้เป็นคนดี

หวน พินธุพันธ์ (2548, หน้า 7) กล่าวว่า การบริหารงานวิชาการ เป็นการดำเนินงานที่เกี่ยวกับการเรียนการสอน ซึ่งครอบคลุมเกี่ยวกับงานหลักสูตร การทำแผนการสอน การปรับปรุงการเรียนการสอน การใช้สื่อการสอน การประเมินผลการวัดผลและการนิเทศการสอน

สนธิ ไทยกล้า (2549, หน้า 21) กล่าวว่า การบริหารงานวิชาการ หมายถึง การบริหารกิจกรรมทุกชนิด และทุกประเภทที่เกี่ยวข้องกับการส่งเสริมสนับสนุนและพัฒนากระบวนการเรียนการสอนให้เป็นไปตามวัตถุประสงค์ จุดหมายของการจัดการศึกษาตามหลักสูตร ของสถานศึกษาอย่างมีคุณภาพ และประสิทธิภาพให้ได้มาตรฐานตามวัตถุประสงค์ที่กำหนด เพื่อให้นักเรียนเป็นบุคคลที่มีคุณภาพตามคุณลักษณะที่พึงประสงค์ของหลักสูตร สนองต่อความต้องการของสังคม ชุมชนและชาติ

กล่าวโดยสรุป การบริหารงานวิชาการ หมายถึง การบริหารกิจกรรมทุกชนิด และทุกประเภทที่เกี่ยวข้องกับการส่งเสริมสนับสนุนและพัฒนากระบวนการเรียนการสอนให้เป็นไปตามวัตถุประสงค์ จุดหมายของการจัดการศึกษาตามหลักสูตร ของสถานศึกษาอย่างมีคุณภาพ และประสิทธิภาพให้ได้มาตรฐานตามวัตถุประสงค์ที่กำหนด เพื่อให้นักเรียนเป็นบุคคลที่มีคุณภาพตามคุณลักษณะที่พึงประสงค์ของหลักสูตร สนองต่อความต้องการของสังคม ชุมชนและชาติ

2. ความสำคัญของการบริหารงานวิชาการ

การบริหารงานวิชาการ ถือเป็นงานหลักของการบริหารสถานศึกษาทั้งนี้เนื่องจากงานวิชาการเกี่ยวข้องกับหลักสูตรและการจัดการเรียนการสอน ทำให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้และพัฒนาสติปัญญาความคิด ทำให้ผู้เรียนเกิดศักยภาพและมีคุณค่าในสังคม เป็นหน้าที่หลักของสถานศึกษา ซึ่งมีนักวิชาการหลายท่านกล่าวไว้คล้ายคลึงกัน เช่น

อุทัย บุญประเสริฐ (2540; หน้า34) .กล่าวว่าการบริหารงานวิชาการเป็นงานหลักของโรงเรียน และมีความสำคัญที่สุดต่อการจัดการศึกษาให้บรรลุเป้าหมายที่ตั้งไว้ มาตรฐานและคุณภาพการศึกษาจะปรากฏเด่นชัดเมื่อบริหารงานวิชาการประสบผลสำเร็จ

กมล ภูประเสริฐ (2544, หน้า 5) ได้กล่าวถึงความสำคัญว่า สถานศึกษาทุกระดับ และทุกประเภทมีภารกิจหลักที่สำคัญอยู่ที่การพัฒนาผู้เรียน ให้มีคุณภาพตามที่คาดหวังไว้ตามระดับและประเภทของการศึกษานั้น คุณภาพที่คาดหวัง หมายถึงคุณสมบัติอันพึงประสงค์ที่จะให้เกิดขึ้นแก่ผู้เรียน ได้แก่ ความรู้ ความเข้าใจ ความคิด ทักษะ ความสามารถ สุขภาพกายและจิตและคุณลักษณะในด้านบุคลิกภาพ ค่านิยม คุณธรรม จริยธรรม ซึ่งคาดหวังโดยการกำหนดในหลักสูตร คาดหวังโดยชุมชนและสังคม คาดหวังโดยสถานศึกษาเอง และคาดหวังโดยตัวผู้เรียนด้วยเหตุที่มีภารกิจดังกล่าว โรงเรียนจึงต้องพยายามดำเนินงานให้ผู้เรียนมีคุณภาพตามที่คาดหวัง การดำเนินงานให้ได้ผลดังกล่าวต้องอาศัยการดำเนินงานที่ถูกต้องตามหลักวิชาการ อาศัยการทำงานที่เป็นระบบ มีความตระหนักว่าต้องพัฒนาตนเองอยู่เสมอและมีความตั้งใจจริง

ปัญญา แก้วกัญ (2545, หน้า 17) กล่าวถึงการบริหารงานวิชาการว่า งานวิชาการถือเป็นหัวใจสำคัญในการจัดการศึกษา การบริหารงานวิชาการเป็นกระบวนการเพื่อให้ผู้เรียนเรียนรู้ได้ตามจุดมุ่งหมายของการพัฒนาผู้เรียน

กระทรวงศึกษาธิการ (2546, หน้า 32-38) กล่าวว่า การบริหารหมายถึง กิจกรรมทุกชนิดในสถานศึกษาที่เกี่ยวกับการปรับปรุงพัฒนาการเรียนการสอนให้ได้ผลดีมีคุณภาพ และประสิทธิภาพมากที่สุด อันได้แก่ความรู้ความเข้าใจในเนื้อหาวิชาหลัก ที่จำเป็นต่อการดำรงชีวิตอยู่ในสังคม รวมไปถึงการอบรมด้านศีลธรรมจรรยาและความประพฤติของนักเรียนด้วย

สนิท ไทยกล้า (2549, หน้า 23) กล่าวว่า การบริหารงานวิชาการภายในสถานศึกษามีความสำคัญเปรียบเสมือนเป็นหัวใจหลักของสถานศึกษา ซึ่งมีงานต่างๆ ซึ่งสนับสนุนให้งานวิชาการมีความสมบูรณ์โดยทุกฝ่ายต้องร่วมกันบริหารจัดการให้บรรลุวัตถุประสงค์ของสถานศึกษา คือคุณภาพและประสิทธิภาพในการจัดการศึกษา ให้เป็นไปตามวัตถุประสงค์ของหลักสูตรและมาตรฐานของการศึกษาที่เน้นการพัฒนาผู้เรียนเป็นสำคัญ นอกจากนี้การบริหารงานวิชาการยังมีความสำคัญที่จะเป็นตัวชี้วัดแสดงให้เห็นถึงประสิทธิภาพและมาตรฐานของการบริหารจัดการการศึกษา ของผู้บริหาร และบุคลากรที่มีส่วนเกี่ยวข้องในสถานศึกษา

สมิท, และคนอื่นๆ (Smith, et al., 1969, p.170) ได้ทำการศึกษาถึงการบริหารสถาบันทางการศึกษาและพบว่า ผู้บริหารสถาบันการศึกษาควรมีความรับผิดชอบในงาน 8 ด้าน และให้ความสำคัญกับงานวิชาการมากที่สุดโดยให้ความสำคัญในการบริหาร คิดเป็นร้อยละ 40

จากที่กล่าวมานั้นสรุปได้ว่า การบริหารงานวิชาการภายในสถานศึกษามีความสำคัญเปรียบเสมือนเป็นหัวใจหลักของสถานศึกษา ซึ่งมีงานต่างๆ ซึ่งสนับสนุนให้งานวิชาการมีความสมบูรณ์โดยทุกฝ่ายต้องร่วมกันบริหารจัดการให้บรรลุวัตถุประสงค์ของสถานศึกษา คือคุณภาพและประสิทธิภาพในการจัดการศึกษา ให้เป็นไปตามวัตถุประสงค์ของหลักสูตรและมาตรฐานของการศึกษาที่เน้นการพัฒนาผู้เรียนเป็นสำคัญ นอกจากนี้การบริหารงานวิชาการยังมีความสำคัญที่จะเป็นตัวชี้วัดแสดงให้เห็นถึงประสิทธิภาพและมาตรฐานของการบริหารจัดการการศึกษา ของผู้บริหาร และบุคลากรที่มีส่วนเกี่ยวข้องในสถานศึกษา

3. แนวคิดเกี่ยวกับการบริหารงานวิชาการ

งานวิชาการ เป็นงานสำคัญที่สุดของการบริหารการศึกษาภายในสถานศึกษาที่ต้องเกี่ยวกับการปรับปรุงและพัฒนาการเรียนการสอนให้มีคุณภาพ ประสิทธิภาพมากที่สุด เนื่องจากงานวิชาการเป็นงานหลักของสถานศึกษามีขอบข่ายกว้างขวางมากการบริหารงานในแต่ละอย่างนั้นจำเป็นต้องใช้เทคนิคและหลักการที่แตกต่างกันไปในรายละเอียดของงาน แนวคิด หลักการที่สำคัญมีผู้กำหนดไว้หลายท่าน ดังนี้

พิเชษฐ คงปัดดา (2544, หน้า 14) กล่าวถึงกระบวนการบริหารงานวิชาการว่าเป็นงานที่สำคัญของโรงเรียนโดยแบ่งขั้นตอนกระบวนการบริหารวิชาการไว้ 3 ขั้นตอนคือ 1. ขั้นวางแผนก่อนดำเนินการ 2. ขั้นดำเนินงานตามแผนที่วางไว้ 3. ขั้นส่งเสริม ควบคุมและติดตามผลงานวิชาการ

สำนักงานปลัดกระทรวงศึกษาธิการ (2544, หน้า 47) กล่าวว่า การบริหารงานด้านวิชาการ ผู้บริหารสถานศึกษาจะต้องวางแผนและบริหารงานให้สอดคล้องกับพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ.2542 หลักสูตรการศึกษา และนโยบายพิเศษอื่นๆ ของกระทรวงศึกษาธิการ

สำนักงานรับรองมาตรฐานและประเมินคุณภาพการศึกษา (2547, หน้า 8-10) ได้กล่าวถึงกระบวนการบริหารการประกันคุณภาพภายในไว้ว่า สถานศึกษาจะจัดการศึกษาได้ดีมีคุณภาพผู้บริหาร ครูต้องร่วมกันกำหนดเป้าหมายให้ชัดเจนว่าจะพัฒนาเด็กให้มีคุณสมบัติอย่างไร ต้องช่วยกันคิดและช่วยกันวางแผน (plan) ช่วยกันทำ (do) ช่วยกันตรวจสอบ (check) และปรับปรุงแก้ไขข้อบกพร่อง (action) เพื่อให้บรรลุเป้าหมายที่กำหนดอย่างต่อเนื่องและเพื่อพัฒนาปรับปรุงคุณภาพให้ดีขึ้นตลอดเวลา โดยร่วมกันทำงานเป็นทีม

สำนักงานคณะกรรมการการอุดมศึกษา (2547, หน้า 100-101) ได้กล่าวถึงกระบวนการบริหารงานวิชาการที่มีประสิทธิภาพไว้ดังต่อไปนี้

1. การจัดทำแผนงานวิชาการต้องสอดคล้องกับวัตถุประสงค์หรือนโยบาย
2. การบริหารงานวิชาการที่ให้ความสำคัญของความร่วมมือในการทำงาน
3. การมีเอกภาพของจุดมุ่งหมายเพื่อให้การดำเนินการสอดคล้องสัมพันธ์และเป็นไปในแนวทางเดียวกัน
4. การกระจายอำนาจและความรับผิดชอบให้กับผู้ปฏิบัติ
5. การส่งเสริมผู้ร่วมงานในการปรับปรุงตนเองในด้านวิชาการ
6. การเปิดโอกาสให้แสดงความคิดเห็นริเริ่มสร้างสรรค์ในการพัฒนางานวิชาการ
7. การเสริมสร้างวินัยให้บุคลากรที่เกี่ยวข้องกับงานวิชาการ
8. การใช้เทคนิคในการส่งเสริมคนมากกว่าการสอนคน
9. การสร้างขวัญและกำลังใจในการปฏิบัติงานแก่บุคลากร
10. จัดตั้งคณะกรรมการที่ปรึกษางานวิชาการ
11. การให้ครูตั้งวัตถุประสงค์และจุดมุ่งหมายของการสอนในวิชาที่รับผิดชอบ
12. การประสานงาน การสร้างความสามัคคี การมีมนุษยสัมพันธ์และความร่วมมือที่ดีจะทำให้เกิดความสำเร็จขององค์กร

13. การติดตามและประเมินผลในการพัฒนางานวิชาการ
14. การบริหารงานวิชาการต้องใช้ศาสตร์ ศิลป์ ทักษะและเทคนิคในการบริหาร

สนิท ไทยกล้า (2549, หน้า 27) กล่าวว่า การบริหารงานวิชาการมีความสำคัญอย่างยิ่ง เป็นงานหลักในการจัดการศึกษาของสถานศึกษาที่ต้องใช้กระบวนการที่เป็นทั้งศาสตร์ ศิลป์ ทักษะและเทคนิคในการบริหารซึ่งมีหลักการในการดำเนินต่างๆ เช่น หลักการจัดทำแผนงานวิชาการ หลักการทำงานเป็นทีม หลักการกระจายอำนาจ หลักการสร้างวินัย หลักการสร้างขวัญกำลังใจ หลักการประสานสัมพันธ์และหลักการควบคุม ตรวจสอบ และการบริหารงานวิชาการ

เป็นงานที่เกี่ยวกับการพัฒนาการเรียนการสอนให้มีคุณภาพและประสิทธิภาพ ในการบริหารงานวิชาการจะให้เกิดประสิทธิภาพและประสิทธิผลได้นั้นจะต้องดำเนินการไปตามขั้นตอนของกระบวนการบริหารงานวิชาการ 5 ขั้นตอนคือ ขั้นวางแผนก่อนดำเนินการ ขั้นดำเนินการตามแผนที่กำหนดไว้ ขั้นส่งเสริม ขั้นควบคุม และขั้นติดตามงานวิชาการเป็นอย่างน้อย

เฟเบอร์, และ เชียร์รอน (Feaber, & Shearron, 1970, p.212) ได้กำหนดงานวิชาการออกเป็น 6 ด้านได้แก่การจัดวัตถุประสงค์ของหลักสูตร การจัดเนื้อหาของหลักสูตร งานหลักสูตร การจัดอุปกรณ์การสอน การนิเทศการสอน และการส่งเสริมครูประจำการ

เซอร์จิโอวานนี, และคนอื่นๆ (Sergiovenni, et al., 1980, pp.267-268) ให้ความเห็นว่า ขอบข่ายงานวิชาการมี 5 ส่วนได้แก่การตั้งปรัชญาการศึกษาขึ้นมาและตั้งวัตถุประสงค์ในการบริหารงานเพื่อให้บรรลุปรัชญาการศึกษานั้น การจัดทำโครงการเพื่อให้การบริหารบรรลุวัตถุประสงค์ที่ต้องการ การจัดให้มีการประเมินผลหลักสูตรและการเรียนการสอนอย่างสม่ำเสมอ การสร้างบรรยากาศในโรงเรียนให้พร้อมที่จะรับการเปลี่ยนแปลง และการจัดหาวัสดุเพื่อการเรียนการสอนให้เพียงพอ

คิมบร็อก, และนันเนอร์รี่ (Kimbrough, & Nunnery, 1988, p.58) ได้กำหนดขอบข่ายการบริหารงานวิชาการไว้ 4 ด้านดังนี้คือ ขอบข่ายด้านหลักสูตรและการนำไปใช้ ขอบข่ายด้านงานการเรียนการสอน (การแปลงหลักสูตรไปสู่การสอน) ด้านงานประเมินผล และด้านจัดหาสื่อสนับสนุนโปรแกรมการเรียนการสอน

จากแนวคิดที่กล่าวมานั้นสรุปได้ว่า การบริหารงานวิชาการมีความสำคัญอย่างยิ่งเป็นงานหลักในการจัดการศึกษาของสถานศึกษาที่ต้องใช้กระบวนการที่เป็นทั้งศาสตร์ ศิลปะ ทักษะและเทคนิคในการบริหารซึ่งมีหลักการในการดำเนินต่างๆ เช่น หลักการจัดทำแผนงานวิชาการ หลักการทำงานเป็นทีม หลักการกระจายอำนาจ หลักการสร้างวินัย หลักการสร้างขวัญกำลังใจ หลักการประสานสัมพันธ์และหลักการควบคุม ตรวจสอบ และการบริหารงานวิชาการเป็นงานที่เกี่ยวกับการพัฒนาการเรียนการสอนให้มีคุณภาพและประสิทธิภาพ ในการบริหารงานวิชาการจะให้เกิดประสิทธิภาพและประสิทธิผลได้นั้นจะต้องดำเนินการไปตามขั้นตอนของกระบวนการบริหารงานวิชาการ 5 ขั้นตอนคือ ขั้นวางแผนก่อนดำเนินการ ขั้นดำเนินการตามแผนที่กำหนดไว้ ขั้นส่งเสริม ขั้นควบคุม และขั้นติดตามงานวิชาการเป็นอย่างน้อย

การบริหารวิชาการตามแนวคิดของสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน

1. งานหลักสูตร

หลักสูตรเป็นสิ่งสำคัญอย่างยิ่งในระบบการศึกษา การจัดการศึกษาจะดีหรือไม่ขึ้นอยู่กับเรื่องของหลักสูตร เพราะหลักสูตรเปรียบเสมือนเป็นหัวใจในการดำเนินงาน การจัดการศึกษาจะเป็นไปในทิศทางใดขึ้นอยู่กับความมุ่งหมายของหลักสูตรเป็นสำคัญ เพราะหลักสูตรเป็น

ที่รวมจุดหมาย เนื้อหา และกิจกรรมต่างๆ เข้าไว้ด้วยกันหมด เพื่อเป็นแนวทางในการจัดการเรียนการสอน การเข้าใจในเรื่องของหลักสูตร

1.1 ความหมายของหลักสูตร

ใจทิพย์ เชื้อรัตนพงษ์ (2539, หน้า 3) ได้ให้ความหมายไว้ว่า หลักสูตรมีความหมาย 5 ประการโดยใช้ตัวย่อว่า "SOPEA" ซึ่งมาจากความหมายของหลักสูตรแต่ละลักษณะในภาษาอังกฤษเพื่อง่ายต่อการจดจำ ดังนี้

1. หลักสูตร หมายถึง รายวิชาและเนื้อหาวิชาเรียน (curriculum as subjects and subjects matters)
2. หลักสูตร หมายถึง จุดประสงค์ของผู้เรียนทั้งบรรลุล (curriculum as objectives)
3. หลักสูตร หมายถึง แผนสำหรับจัดโอกาสการเรียนรู้หรือประสบการณ์ที่คาดหวังแก่ นักเรียน (curriculum as plans)
4. หลักสูตร หมายถึง ประสบการณ์ทั้งปวงของผู้เรียนที่จัดโดยโรงเรียน (curriculum as learners experience)
5. หลักสูตร หมายถึง กิจกรรมทางการศึกษาที่จัดให้กับผู้เรียน (curriculum as educational activities)

วิชัย ประสิทธิ์วุฒิเวชช์ (2542, หน้า 44) ได้ให้ความหมายไว้ว่า หลักสูตรหมายถึง มวลประสบการณ์ที่จัดให้กับผู้เรียน โดยมีการวางแผนไว้ล่วงหน้าอย่างเป็นขั้นตอน กำหนดไว้ในเอกสารเพื่อเป็นแม่บทในการจัดการเรียนการสอนตามระดับชั้น

บรรพต สุวรรณประเสริฐ (2544, หน้า 14) ได้ให้ความหมายของหลักสูตรว่า หมายถึง การจัดเตรียมมวลประสบการณ์เรียนรู้ เพื่อให้ผู้เรียนเกิดสัมฤทธิ์ผลตามจุดมุ่งหมายทางการศึกษาอย่างกว้างๆ และจุดมุ่งหมายเฉพาะของโรงเรียน

กรมวิชาการ (2545 ก, หน้า 5) กล่าวว่า หลักสูตร หมายถึง แนวทางหรือข้อกำหนดของการจัดการศึกษาที่จะพัฒนาให้ผู้เรียนมีความรู้ ความสามารถ โดยส่งเสริมให้แต่ละบุคคลพัฒนาไปสู่ศักยภาพสูงสุดของตนรวมถึงลำดับขั้นของมวลประสบการณ์ที่ก่อให้เกิดการเรียนรู้สะสมซึ่งจะช่วยให้ผู้เรียนนำความรู้ไปสู่การปฏิบัติได้ ประสบความสำเร็จในการเรียนรู้ด้วยตนเอง รู้จักตนเองมีชีวิตอยู่ในโรงเรียน ชุมชน สังคมและโลกอย่างมีความสุข

ชาติรี สำราญ (2545, หน้า 29) ได้ให้ความหมายไว้ว่า หลักสูตร หมายถึง มวลประสบการณ์แห่งชีวิตในชุมชนทุกชุมชนล้วนแล้วแต่เป็นหลักสูตร ถ้าหากครูสามารถหยิบฉวยนำมาจัดกิจกรรมการเรียนการสอนในชั้นเรียนของตนอย่างเป็นระเบียบ โดยมีทั้งเรื่องราว การสอน กิจกรรมและเป้าหมายที่ชัดเจน มวลประสบการณ์ทั้งหมดนั้นต้องหลอมรวมเป็นหนึ่งเดียวทั้งนี้ต้องสอดแทรกคุณธรรมและจริยธรรมด้วย

สำลี วัคสุทธิ (2545, หน้า 10) ได้ให้ความหมายไว้ว่า หลักสูตร หมายถึง มาล ปรสภการณหรือกิจกรรมที่จัดให้แก่ผู้เรียนทั้งในและนอกห้องเรียนอันจะส่งเสริมให้ผู้เรียนเกิด การเรียนรู้เปลี่ยนแปลงพฤติกรรม ด้านความรู้ ความคิด เจตคติ และการปฏิบัติในทิศทางอันพึง ประสงค์

ณัฐจิภา วอแพง (2548, หน้า 17) กล่าวว่า หลักสูตรคือมาลปรสภการณที่จัด ให้ผู้เรียนโดยมีการวางแผนล่วงหน้าไว้อย่างเป็นขั้นตอนเพื่อมุ่งหวังให้ผู้เรียนได้เปลี่ยนแปลง พฤติกรรม ทั้งด้านสติปัญญา จิตใจ อารมณ์ และทักษะต่างๆ อันเป็นปรสภการณที่ผ่านเข้าไป ในการรับรู้ของผู้เรียน

ทักษิณ อารยะจารุ (2548, หน้า 20) กล่าวว่า หลักสูตร หมายถึง แนวทางใน การจัดการศึกษาที่จัดให้แก่ผู้เรียนเพื่อพัฒนาให้ผู้เรียนมีความรู้ ความสามารถ สติปัญญา ความรู้และคุณธรรม มีจริยธรรมและวัฒนธรรมในการดำรงชีวิต โดยส่งเสริมให้แต่ละบุคคล พัฒนาดตนเองให้เต็มตามศักยภาพ รวมถึงการประมวลปรสภการณที่ก่อให้เกิดการเรียนรู้สะสม ที่ช่วยให้ผู้เรียนเป็นบุคคลแห่งการเรียนรู้ ปรสภความสำเร็จในการเรียนรู้ด้วยตนเอง รู้จัก ตนเอง สามารถอยู่ร่วมกับผู้อื่นได้อย่างมีความสุข

จากความหมายที่ได้กล่าวมา สรุปได้ว่า หลักสูตร หมายถึง การศึกษา วิเคราะห์เอกสารหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน พ.ศ.2544 สารระแกนกลางของ กระทรวงศึกษาธิการ ข้อมูลสารสนเทศเกี่ยวกับ ความต้องการของสังคม ชุมชน และท้องถิ่น วิเคราะห์สภาพแวดล้อม และประเมินสถานภาพสถานศึกษา เพื่อกำหนดวิสัยทัศน์ ภารกิจ เป้าหมาย คุณลักษณะที่พึงประสงค์ โดยการมีส่วนร่วมจากทุกฝ่าย จัดทำโครงสร้างหลักสูตร และสาระต่างๆ นำหลักสูตรไปใช้ในการจัดการเรียนการสอน บริหารจัดการการใช้หลักสูตร นิเทศ ติดตามและประเมินผล ปรับปรุงและพัฒนาหลักสูตร

1.2 ขอบข่ายของงานหลักสูตร

นิภา เพชรสม (2542, หน้า 43) กล่าวว่า องค์ประกอบของหลักสูตร สามารถ พิจารณาทั้งในแง่ของการนำไปใช้ และองค์ประกอบพื้นฐานของหลักสูตร กล่าวคือ

1. องค์ประกอบของหลักสูตรในแง่ของการนำไปใช้ ได้แก่ การพิจารณา องค์ประกอบของหลักสูตรตั้งแต่พื้นฐานในการจัดทำหรือพัฒนาหลักสูตร ซึ่งได้แก่ พื้นฐานของ สังคม พื้นฐานทางปรัชญาการศึกษา พัฒนาการของผู้เรียน เป็นต้น จนกระทั่งมาเป็นหลักสูตร แม่บทและจากหลักสูตรแม่บทและยังมีเอกสาร และวัสดุประกอบหลักสูตร แผนการสอนประจำ บทเรียน กิจกรรมการเรียนการสอน ผู้เรียน ตลอดทั้งการวัดผลและการประเมินผลเป็น องค์ประกอบที่สำคัญเป็นการพิจารณาองค์ประกอบของหลักสูตรในแง่ของการนำไปใช้ เริ่ม ตั้งแต่พื้นฐานการจัดทำหรือพัฒนาหลักสูตรจนกระทั่งงานหลักสูตร ซึ่งรวมกิจกรรมต่างๆ ตลอดจนวัสดุและเอกสารประกอบหลักสูตรทั้งมีการประเมินหลักสูตรว่ามีประสิทธิภาพมากน้อย เพียงใด

2. กระบวนการเรียนการสอน หมายถึง การจัดกิจกรรมและประสบการณ์ การเรียนรู้ให้ผู้เรียน เพื่อให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ตามจุดมุ่งหมายของหลักสูตร ในส่วนของ กระบวนการเรียนการสอน คือ การนำหลักสูตรไปสู่การปฏิบัติ ครูจึงมีส่วนสำคัญที่สุดที่จะทำให้ หลักสูตรบรรลุผลตามจุดมุ่งหมาย ดังนั้น การจัดการเรียนการสอนให้สอดคล้องกับจุดประสงค์ ของการเรียนและจุดเน้นสำคัญในหลักสูตร ครูจึงควรมียุทธวิธีในการดำเนินงานเพื่อให้ได้ผลคือ ครูต้องพยายามคิด ค้นคว้า ศึกษาหาวิธีการต่างๆ และวิธีการใหม่ๆ ไปใช้ในการจัดการเรียน การสอนสำหรับจุดเน้นสำคัญในหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน พ.ศ.2544 ได้กล่าวถึงการจัด กระบวนการเรียนการสอนไว้ว่า ควรยึดผู้เรียนเป็นศูนย์กลางและจัดการเรียนการสอนที่ หลากหลาย โดยเน้นกระบวนการเรียนรู้และจัดให้เหมาะสมกับธรรมชาติของสาระการเรียนรู้ ผล การเรียนรู้ที่คาดหวังรายปี ตลอดจนกลุ่มผู้เรียนซึ่งสามารถสรุปกระบวนการจัดการเรียนการ สอนได้ดังนี้

2.1 ผลการจัดกิจกรรมการเรียนการสอน ตลอดจนเนื้อหาในแต่ละ บทเรียนควรให้ยืดหยุ่นตามเหตุการณ์ ตามสภาพท้องถิ่น และตามความสนใจของผู้เรียน ตลอด ทั้งให้มีความสัมพันธ์ระหว่างกลุ่มประสบการณ์มากที่สุด

2.2 ผู้สอนควรใช้วิธีสอนที่จะให้ผู้เรียนรู้ปัญหาและความต้องการของ ท้องถิ่น ผูกคิดให้เป็น แก้ปัญหาเป็น และรู้จักนำความรู้ไปใช้ประโยชน์ในชีวิตประจำวัน และควร จัดการเรียนการสอนโดยใช้ทักษะกระบวนการ

2.3 ผู้สอนควรคำนึงถึงการที่ให้ผู้เรียนได้เรียนทั้งภาควิชาการ และ ภาคปฏิบัติ ซึ่งมีผลส่งเสริมคุณลักษณะแต่ละบุคคล

2.4 ในการจัดการเรียนการสอน ให้โรงเรียนกำหนดช่วงเวลาเรียนเอง โดยจะกำหนดครั้งละกี่คาบ เป็นช่วงสั้นหรือยาวได้ตามความเหมาะสมกับวัยของผู้เรียน ตลอด ทั้งลักษณะเนื้อหาและกิจกรรม

2.5 การวัดผลและการประเมินผล เป็นกระบวนการหนึ่งของการจัด กิจกรรมการเรียนการสอน ที่ใช้เป็นเครื่องมือในการตรวจสอบความสามารถของผู้เรียน และเป็น ตัวบ่งชี้ความสำเร็จของการดำเนินการตามแนวทางของหลักสูตร ซึ่งผู้บริหารและครูมีหน้าที่ โดยตรงที่จะต้องทำการทดสอบตามลักษณะการจัดประสบการณ์และเนื้อหาวิชาอย่างต่อเนื่อง เป็นระยะๆ แล้วนำผลไปพัฒนาการเรียนการสอนให้มีประสิทธิภาพสูงขึ้น ทั้งนี้ต้องเป็นไป ตามระเบียบกระทรวงศึกษาธิการ ว่าด้วยการประเมินผลการเรียน

นิคม ชมพูหลง (2545, หน้า 25) กล่าวว่า องค์ประกอบของหลักสูตร ประกอบด้วย

1. หลักการเป็นเป้าหมายปลายทางของหลักสูตร
2. จุดมุ่งหมายแสดงความคาดหวังของหลักสูตร
3. จุดมุ่งหมายเฉพาะ หรือจุดประสงค์ของกลุ่มวิชาหรือรายวิชา

4. โครงสร้างของหลักสูตร แสดงภาพรวมของหลักสูตร
5. เนื้อหาหลักสูตรประกอบด้วยขอบเขตเนื้อหาความรู้ที่จะให้ผู้เรียนได้เรียนรู้
6. การประเมินผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน
7. แนวทางการใช้หลักสูตร

ณัฐจิภา วอแพง (2548, หน้า 20) กล่าวว่า องค์ประกอบพื้นฐานของหลักสูตร ประกอบด้วย หลักการและจุดหมาย โครงสร้างเวลาเรียน กระบวนการเรียนการสอน การวัดผล และการประเมินผล ซึ่งจะช่วยให้สามารถสร้างแบบจำลองในการจัดทำหลักสูตรได้ อย่างไรก็ตาม ในการจัดทำหลักสูตรนั้นจะต้องตอบคำถามให้ได้ คือ หลักสูตรมีจุดมุ่งหมายอะไร มีเนื้อหาสาระอะไร และจัดกิจกรรมการเรียนการสอนอย่างไร และจะประเมินผลการเรียนการสอนอย่างไร

กรมวิชาการ(2545 ก, หน้า 7-11) กล่าวถึงงานหลักสูตรจะต้องมีกระบวนการบริหารจัดการหลักสูตรเพื่อการใช้หลักสูตรอย่างมีประสิทธิภาพ ประกอบด้วย 7 ภารกิจ ดังนี้

ภารกิจที่ 1 การเตรียมความพร้อมของสถานศึกษา มีกระบวนการในการดำเนินการดังนี้การสร้างความตระหนักให้กับบุคลากร ซึ่งประกอบด้วย คณะกรรมการสถานศึกษาผู้บริหาร ครูผู้สอน ผู้ปกครอง ชุมชน นักเรียน ทั้งนี้เพื่อให้เห็นความสำคัญความจำเป็นที่ต้องร่วมมือกันบริหารจัดการหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐานของสถานศึกษา การพัฒนาบุคลากรของสถานศึกษาให้มีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับการพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษา การดำเนินการแต่งตั้งคณะกรรมการของสถานศึกษาซึ่งประกอบด้วย คณะกรรมการตามระเบียบของกระทรวงศึกษาธิการว่าด้วยคณะกรรมการการบริหารหลักสูตร และงานวิชาการสถานศึกษาพื้นฐาน พ.ศ. 2544 และคณะกรรมการอื่น ๆ ตามความจำเป็น การจัดทำระบบสารสนเทศของสถานศึกษา การจัดทำแผนพัฒนาคุณภาพการศึกษาและการเผยแพร่ประชาสัมพันธ์หลักสูตรให้กับผู้ปกครอง นักเรียน หน่วยงาน องค์กรในชุมชนทุกฝ่ายได้รับทราบและขอความร่วมมือ

ภารกิจที่ 2 การจัดทำหลักสูตรสถานศึกษา มีกระบวนการในการดำเนินการดังนี้ การศึกษาวิเคราะห์ข้อมูลที่เกี่ยวข้อง การกำหนดวิสัยทัศน์ ภารกิจ และเป้าหมาย ของการจัดการศึกษาของสถานศึกษา การกำหนดคุณลักษณะอันพึงประสงค์ การกำหนดโครงสร้างหลักสูตรสถานศึกษาแต่ละช่วงชั้น และสัดส่วนเวลาเรียน การกำหนดผลการเรียนรู้ที่คาดหวังและสาระการเรียนรู้รายปีหรือรายภาค การจัดทำคำอธิบายรายวิชา การจัดทำหน่วยการเรียนรู้ การจัดทำแผนการเรียนรู้ การกำหนดกิจกรรมพัฒนาผู้เรียนการกำหนดสื่อการเรียนรู้แหล่งการเรียนรู้การกำหนดการวัดผลและประเมินผล และการบริหารจัดการงบประมาณ อาคารสถานที่ วัสดุ อุปกรณ์ และบุคลากรให้สอดคล้องกับหลักสูตรสถานศึกษา

ภารกิจที่ 3 การวางแผนดำเนินการใช้หลักสูตรมีกระบวนการในการดำเนินการดังนี้ การสร้างบรรยากาศการเรียนรู้ การจัดหา เลือกใช้ทำและพัฒนาสื่อ การจัดกระบวนการเรียนรู้ การจัดกิจกรรมพัฒนาผู้เรียน การวัดผลและประเมินผล การแนะแนว การวิจัยเพื่อพัฒนาและการนิเทศกำกับ ติดตาม

ภารกิจที่ 4 การดำเนินการบริหารหลักสูตร (ใช้หลักสูตร) ดำเนินการใช้หลักสูตรให้เป็นไปตามภารกิจที่ 2 และภารกิจที่ 3 ซึ่งสถานศึกษาได้กำหนดไว้

ภารกิจที่ 5 การนิเทศ กำกับ ติดตาม ประเมินผลมีกระบวนการในการดำเนินการ คือ การนิเทศกำกับ ติดตามและประเมินผลการใช้หลักสูตรและงานวิชาการภายใน และการนิเทศ กำกับ ติดตามและประเมินผลการใช้หลักสูตรและงานวิชาการจากภายนอกสถานศึกษา

ภารกิจที่ 6 การสรุปผลการดำเนินงานของสถานศึกษา โดยให้สถานศึกษาสรุปผลการดำเนินงานและเขียนรายงาน

ภารกิจที่ 7 การปรับปรุงพัฒนากระบวนการบริหารจัดการหลักสูตรสถานศึกษาดำเนินการดังนี้ นำผลการดำเนินงาน รวมทั้งปัญหา ข้อเสนอแนะต่าง ๆ มาใช้เป็นข้อมูลพื้นฐานการวางแผนปรับปรุงและพัฒนากระบวนการบริหารจัดการหลักสูตร และดำเนินการปรับปรุงและพัฒนากระบวนการบริหารจัดการหลักสูตรและปรับปรุงหลักสูตรสถานศึกษาให้มีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น

ในระดับโรงเรียน ผู้บริหารเป็นบุคคลสำคัญที่จะต้องนำเอาหลักการ จุดหมาย โครงสร้างและเนื้อหาของหลักสูตรที่หน่วยงานระดับชาติจัดไว้ไปใช้ให้เกิดผล ดังนั้นผู้บริหารโรงเรียนจึงต้องมีความเข้าใจบทบาทและหน้าที่ เกี่ยวกับการบริหารหลักสูตรที่อยู่ในความรับผิดชอบ ดังนี้

กรมวิชาการ (2545 ก, หน้า 51) ได้กล่าวถึงบทบาทหน้าที่ของผู้บริหารในการใช้หลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน ดังนี้

1. จัดให้มีแผนพัฒนาสถานศึกษา เพื่อใช้ในการดำเนินการจัดการศึกษาของสถานศึกษา
2. เป็นผู้นำในการจัดการทำหลักสูตร โดยร่วมประสานกับบุคลากรทุกฝ่าย เพื่อกำหนดวิสัยทัศน์และลักษณะอันพึงประสงค์ของผู้เรียน ตลอดจนจนสาระตามหลักสูตรของสถานศึกษา
3. จัดให้มีการประชาสัมพันธ์หลักสูตรสถานศึกษา
4. สนับสนุนการจัดสภาพแวดล้อมที่เอื้ออำนวยต่อการเรียนรู้ สนับสนุนให้บุคลากรทุกฝ่ายของสถานศึกษาได้รับความรู้ และความสามารถจัดทำหลักสูตรรวมทั้งพัฒนาบุคลากรให้เป็นบุคคลแห่งการเรียนรู้

5. จัดให้มีการนิเทศภายใน เพื่อนิเทศ กำกับ ติดตาม การใช้หลักสูตรอย่างมีระบบ

6. ให้มีการประเมินงานหลักสูตรเพื่อการปรับปรุงพัฒนาสาระของหลักสูตรสถานศึกษาให้ทันสมัย สอดคล้องกับความต้องการของผู้เรียน ชุมชนและท้องถิ่น

กนกวรรณ ไตแย้ม (2547, หน้า 35) กล่าวถึงขอบข่ายการพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษา ดังนี้ 1) จัดทำหลักสูตรสถานศึกษาให้สอดคล้องกับสภาพปัญหา ความต้องการของผู้เรียน ผู้ปกครอง ชุมชนและสังคม และเป็นไปตามกรอบหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน 2) บริหารจัดการหลักสูตรสถานศึกษา 3) นิเทศเพื่อการพัฒนาการใช้หลักสูตรภายในสถานศึกษา และ 4) ติดตามประเมินผล และปรับปรุงหลักสูตรสถานศึกษา และรายงานสำนักงานเขตพื้นที่

ทักษิณ อารยะจารุ (2548, หน้า 30) กล่าวว่า หลักสูตรเป็นสิ่งสำคัญที่สุดในการจัดการศึกษา การศึกษาจะบรรลุผลตามความมุ่งหมายได้หรือไม่ ขึ้นอยู่กับการบริหาร ฉะนั้นผู้บริหารโรงเรียนจึงเป็นบุคคลสำคัญในอันที่จะทำให้หลักสูตรมีคุณภาพกล่าวคือ จะต้องมีความรู้ ความเข้าใจในหลักสูตรจุดหมาย หลักการ โครงสร้าง และจะต้องมีความสามารถในงานหลักสูตร โดยความร่วมมือของผู้ที่เกี่ยวข้องกับงานหลักสูตร คือ ผู้บริหาร ครูผู้สอน ผู้เรียน ผู้ปกครอง ประชาชน ชุมชน คณะกรรมการประเมินคุณลักษณะอันพึงประสงค์ คณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐานและคณะกรรมการ บริหารหลักสูตรและงานวิชาการสถานศึกษาเพื่อให้โรงเรียนพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษาให้เป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพ ตรงตามเจตนารมณ์ของหลักสูตร

สรุปได้ว่า การบริหารงานวิชาการด้านงานหลักสูตร ประกอบด้วย 1) การชี้แจงเกี่ยวกับหลักสูตรให้แก่นักเรียนผู้ปกครองและผู้เกี่ยวข้องทราบ 2) ครูผู้สอน ผู้ทรงคุณวุฒิและผู้ปกครองนักเรียนร่วมกันศึกษาหลักการ จุดมุ่งหมาย และโครงสร้างของหลักสูตร 3) ครูผู้สอน ผู้ทรงคุณวุฒิและผู้ปกครองนักเรียนร่วมกันวางแผนงานหลักสูตรในการเรียนการสอน 4) ติดตามงานหลักสูตรในการเรียนการสอน 5) ประเมินผลงานหลักสูตรในระดับชั้นต่างๆ 6) ดำเนินการแก้ไขปัญหาที่เกิดจากการใช้หลักสูตรในด้านตัวผู้สอนและกิจกรรมการเรียนการสอน 7) พัฒนาบุคลากรให้เกิดความรู้ ความเข้าใจและสามารถนำหลักสูตรไปใช้ได้อย่างมีประสิทธิภาพ และ 8) ครูผู้สอน ผู้ทรงคุณวุฒิและผู้ปกครองนักเรียนร่วมกันพัฒนาหลักสูตรให้สอดคล้องกับความต้องการของชุมชน

2. งานการจัดการเรียนการสอน

2.1 ความหมายของงานการจัดการเรียนการสอน

งานการจัดการเรียนการสอน เป็นขั้นตอนสำคัญที่สุดของการจัดการศึกษา การเรียนรู้ของเด็ก เกิดจากกิจกรรมการเรียนการสอนเป็นส่วนใหญ่ หลักสูตรจะสัมฤทธิ์ผลตามจุดมุ่งหมายเพียงใด นักการศึกษาได้กล่าวถึงงานจัดการเรียนการสอนไว้ดังนี้

อาภรณ์ ใจเที่ยง (2540, หน้า 81) กล่าวว่า กระบวนการเรียนการสอน หมายถึงการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนอย่างเป็นระบบ โดยมีลำดับขั้นตอนตั้งแต่ต้นจนจบ และบรรลุตามจุดประสงค์ที่ตั้งไว้

กรมวิชาการ (2542, หน้า 6) ได้กล่าวถึง ลักษณะของกิจกรรมการเรียนการสอนที่ดีในสถานศึกษา มีดังนี้ 1) กิจกรรมการเรียนการสอนควรเป็นไปเพื่อพัฒนาผู้เรียนทุก ๆ ด้าน 2) กิจกรรมการเรียนการสอนที่ดีควรเร่งให้ผู้เรียนได้แสดงออก และมีส่วนร่วมในการเรียนการสอน 3) กิจกรรมการเรียนการสอนที่ดีควรให้โอกาส และเห็นความสำคัญของผู้เรียนทุกคน ในชั้นเรียน และ 4) กิจกรรมการเรียนการสอนที่ดี ควรฝึกฝนวิธีการแสวงหาความรู้และวิธีการแก้ปัญหาด้วยตนเองของผู้เรียน

สุมาลี จันทร์ชลอ (2543, หน้า 11) กล่าวว่า การเรียนการสอน หมายถึง กระบวนการจัดประสบการณ์โดยใช้รูปแบบต่างๆ เพื่อให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ตามจุดประสงค์ที่กำหนดโดยที่การเรียนการสอนจะมีประสิทธิภาพได้นั้น ผู้สอนจะต้องจัดทำแผนการสอนเป็นอย่างดีและดำเนินการสอนตามแผนการสอนที่วางไว้อย่างเป็นระบบ

อรทัย มูลคำ, และสุวิทย์ มูลคำ (2544, หน้า 12) กล่าวว่า กระบวนการเรียนการสอน หมายถึง ลักษณะลำดับขั้นตอนของรูปแบบวิธีการสอนแบบต่างๆ ซึ่งจะประกอบไปด้วยกิจกรรมสองลักษณะ คือ กิจกรรมของครูและกิจกรรมผู้เรียน โดยกิจกรรมครูได้แก่การวางแผนการสอน การเตรียมการสอน การจัดเตรียมสื่อ แหล่งเรียนรู้ สภาพแวดล้อมของการเรียน การจัดกิจกรรมในห้องเรียน และเทคนิควิธีการสอนของครู ส่วนกิจกรรมของผู้เรียน ได้แก่ การลงมือปฏิบัติขณะที่มีการเรียนการสอนซึ่งอาจเป็นรายบุคคลหรือเป็นกลุ่มภายใต้การควบคุมดูแลหรือการแนะนำของครูผู้สอน

ปรียาพร วงศ์นุตรโรจน์ (2544, หน้า 53) ให้ความหมายของการจัดการเรียนการสอนไว้เป็น 2 คำ คือ การสอน หมายถึง การถ่ายทอดความรู้จากครูไปสู่การเรียนการสอนมีความหมายกว้างกว่าการเรียน หมายถึง กิจกรรมที่เกี่ยวข้องกับการสอนด้วย เช่น การใช้สื่อ การจัดกิจกรรมระหว่างสอน การทดสอบ เป็นต้น การจัดการเรียนการสอนจึงเป็นภารกิจที่สำคัญที่สุดของโรงเรียน ดังนั้นผู้บริหารโรงเรียนจะต้องคำนึงถึงเพื่อให้เกิดผลดีต่อการเรียนการสอนอยู่เสมอ

ทักษิณ อารยะจารุ (2548, หน้า 32) กล่าวว่า การจัดการเรียนการสอน หมายถึง ความพยายามของคนหนึ่งหรือหลายคน ที่จะจัดกิจกรรมในรูปแบบต่าง ๆ เพื่อให้บุคคลหนึ่งหรือหลายคนเกิดการเรียนรู้ โดยผู้จัดต้องเป็นผู้ช่วยเหลือ ส่งเสริม และสนับสนุนให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ และมุ่งปลูกฝังด้านปัญญา พัฒนาการคิดของผู้เรียนให้มีความสามารถในการคิดสร้างสรรค์ คิดอย่างมีวิจารณญาณ พัฒนาความสามารถทางอารมณ์ สามารถแก้ปัญหาได้อย่างเหมาะสม

จากความหมายที่ได้กล่าวมา สรุปได้ว่า งานการจัดการเรียนการสอน หมายถึง กระบวนการที่ผู้สอนได้จัดกิจกรรมร่วมกัน เพื่อให้เกิดการเรียนรู้ร่วมกันตาม วัตถุประสงค์ที่กำหนดไว้ในหลักสูตร ผู้สอนจะต้องจัดทำแผนการสอนเป็นอย่างดี ประกอบด้วย การจัดตารางสอน การจัดทำแผนการสอน การจัดครูเข้าสอน การจัดชั้นเรียน การสอนซ่อมเสริม การจัดสิ่งอำนวยความสะดวกที่เอื้อต่อการเรียนการสอนตามแนวทางการดำเนินการของ หลักสูตร เนื้อหาวิชา ทักษะกระบวนการ การประเมินผลและมีองค์ประกอบ ได้แก่ การ เตรียมการสอน วัตถุประสงค์ของวิชา เอกสารประกอบการสอน ความสามารถในการจัด กิจกรรมการเรียนการสอน การใช้สื่อการสอนและจัดประสบการณ์ให้แก่ผู้เรียนโดยวิธีการต่างๆ เพื่อพัฒนาผู้เรียนให้มีคุณลักษณะที่พึงประสงค์ให้ผู้เรียนเกิดการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมไปตาม จุดมุ่งหมายของหลักสูตร และต้องมีการประเมินผลเพื่อนำไปปรับปรุงและวางแผนการเรียน การสอนในครั้งต่อไป

2.2 ขอบข่ายของงานการจัดการเรียนการสอน

สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ (2540 ก, หน้า 8) กล่าวถึง ภารกิจของโรงเรียนประถมศึกษาเกี่ยวกับการเรียนการสอน ดังนี้

1. จัดห้องเรียนให้เหมาะสมกับจำนวนนักเรียน
2. จัดห้องเรียนรายวิชา
3. จัดครูเข้าสอนประจำชั้นประจำวิชา
4. ตรวจสอบการจัดตารางสอน ให้มีเวลาเรียนให้ครบตามที่หลักสูตรกำหนด
5. จัดทำเอกสาร คู่มือครู ให้เพียงพอต่อทุกระดับชั้น ทุกวิชา
6. ตรวจสอบการเตรียมการสอน บันทึกการสอนและแผนการสอนของครู
7. กำกับ ควบคุม การปฏิบัติหน้าที่ของครูให้เต็มเวลา เต็มความสามารถ
8. ให้ความช่วยเหลือในการดำเนินการแก้ไขปัญหาก็เกี่ยวข้องกับการเรียน

การสอน

9. เยี่ยมห้องเรียน

10. จัดครูเข้าสอนแทน

นิพนธ์ กินาวงศ์ (2541, หน้า 69-71) กล่าวว่า ขอบข่ายการจัดการเรียน การสอนอาจแยกได้คือการจัดแบ่งกลุ่มของนักเรียน การจัดตารางสอน การกำหนดแบบเรียน และ การใช้เทคโนโลยีทางการศึกษา

วัฒนาพร ระงับทุกข์ (2542, หน้า 12 – 13) ได้กล่าวถึง บทบาทครูในการ จัดการเรียนการสอนที่เน้นผู้เรียนสำคัญที่สุดไว้ดังนี้ 1) การเตรียมการ ประกอบด้วยการศึกษา และวิเคราะห์เรื่องที่จะสอนการเตรียมแหล่งข้อมูลหรือแหล่งความรู้ ให้ผู้เรียนศึกษาค้นคว้า จัดทำแผนการสอนและออกแบบกิจกรรมการเรียนรู้ เตรียมสื่อและวัสดุอุปกรณ์ไว้อำนวยความสะดวก เตรียมการวัดผลและประเมินผลให้ตรงจุดประสงค์การเรียนรู้และครอบคลุมกระบวนการ

2) บทบาทด้านการดำเนินการ เป็นบทบาทขณะที่ผู้เรียนดำเนินกิจกรรมการเรียนการสอน ประกอบด้วย การเป็นผู้ช่วยเหลือให้คำแนะนำปรึกษาแก่ผู้เรียน เพื่อให้การเรียนรู้มีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น สนับสนุนและเสริมแรงให้ผู้เรียนสนใจเข้าร่วมกิจกรรมหรือลงมือปฏิบัติด้วยตนเอง ติดตามตรวจสอบการทำงาน ให้ข้อมูลป้อนกลับแก่ผู้เรียนเกี่ยวกับพฤติกรรม และกระบวนการเรียนรู้ของผู้เรียน ส่งเสริมบรรยากาศที่เป็นกัลยาณมิตรและ 3) บทบาทด้านการประเมินผล ผู้สอนจะต้องดำเนินการตรวจสอบว่าสามารถจัดการเรียนการสอนได้บรรลุผลตามจุดประสงค์ การเรียนรู้ที่กำหนดไว้หรือไม่ โดยควรเตรียมเครื่องมือและวิธีการให้พร้อมก่อนถึงขั้นตอนการวัด และประเมินผลทุกครั้งและการวัดควรให้ครอบคลุมทุกด้านโดยเน้นการวัดจากสภาพจริงจากการปฏิบัติและจากแฟ้มสะสมงาน โดยอาจกำหนดผู้ประเมินเป็นผู้เรียนหรือผู้ปกครองร่วมด้วยก็ได้

สุบิน จันทะนันท์ (2543, หน้า 27) กล่าวว่า ขอบข่ายของผู้บริหารการศึกษา มีหน้าที่ส่งเสริมการสอนให้การเรียนการสอนในชั้นเรียนมีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น ผู้บริหารจะต้อง ส่งเสริมการอบรมครู และรับผิดชอบทุกอย่างในโรงเรียน ได้แก่ จัดหาครูมาทำการสอน จัดครูให้ทำหน้าที่ต่าง ๆ ให้เหมาะสมกับความรู้ ความสามารถ การปกครอง การสร้างน้ำใจ หรือช่วย กำลังใจในการทำงานให้กับครู การจัดแบ่งกลุ่มนักเรียนตามความสามารถ ความถนัดหรือความต้องการ ส่งเสริมนักเรียน

ปรียาพร วงษ์อนุตรโรจน์ (2544, หน้า 17-18) กล่าวว่า ขอบข่ายการ ดำเนินงานเกี่ยวกับการเรียนการสอน เพื่อให้การสอนในสถานศึกษาดำเนินไปด้วยดี และสามารถปฏิบัติได้ จึงต้องมีการจัดเกี่ยวกับการเรียนการสอนดังนี้ คือ การจัดตารางสอน การจัด ชั้นเรียน การจัดครูเข้าสอน การจัดแบบเรียนการปรับปรุงการเรียนการสอนและการฝึกงาน

จันทราณี สงวนนาม (2545, หน้า 147) กล่าวถึง หน้าที่ของผู้บริหาร สถานศึกษาในการพัฒนากระบวนการเรียนรู้ ดังนี้ 1) เน้นการเรียนการสอนตามสภาพจริง 2) เปิดโอกาสให้ผู้เรียนได้ค้นคว้าหาความรู้ ได้แสดงความคิดเห็นอย่างอิสระ สร้างองค์ความรู้ใหม่ ขึ้นได้จากข้อมูลที่มี 3) นักเรียนเป็นผู้ปฏิบัติ ครูเป็นเพียงแหล่งข้อมูลหนึ่งจากหลายแห่งและเป็น ผู้อำนวยความสะดวกให้แก่ผู้เรียน 4) เน้นการปฏิบัติที่ควบคู่ไปกับหลักการและทฤษฎี 5) เน้น วิธีการสอนจากการเรียนรู้หลาย ๆ รูปแบบ 6) ส่งเสริมให้ผู้เรียนใช้กระบวนการคิด มากกว่าการ ค้นหาคำตอบที่ตายตัวเพียงคำตอบเดียว 7) ถือว่ากระบวนการเรียนรู้มีความสำคัญมากกว่า เนื้อหา เพื่อให้ผู้เรียนมีข้อมูลเพียงพอที่จะสร้างองค์ความรู้ใหม่ และ 8) ใช้กระบวนการกลุ่มในการเรียนรู้ร่วมกันและเรียนรู้ด้วยตนเอง

สรุปได้ว่า งานจัดการเรียนการสอน หมายถึง กระบวนการที่โรงเรียนและ ครูผู้สอนร่วมมือกันวางแผนการจัดกิจกรรมต่างๆ ตามหลักสูตร ซึ่งประกอบด้วย 1) มีการ กระตุ้นให้จัดทำแผนการจัดการเรียนรู้ให้ครบทุกชั้น ทุกรายวิชาและติดตามการใช้แผนการ จัดการเรียนรู้นั้น 2) ติดตามการใช้แผนการจัดการเรียนรู้ในการจัดกิจกรรมการเรียนการสอน 3) ส่งเสริมให้ครูประเมินผลด้วยวิธีที่หลากหลาย 4) ส่งเสริมให้มีการหาวิธีการที่จะสอนซ่อมเสริม

นักเรียนที่เรียนอ่อน 5) ส่งเสริมนักเรียนปกติและนักเรียนเก่งด้วยวิธีที่เหมาะสม 6) ส่งเสริมให้มีการจัดกิจกรรมการเรียนรู้แบบบูรณาการ 7) ประชุมเพื่อแก้ปัญหาด้านการเรียนการสอนจัดกิจกรรมการสอนตามหลักสูตร และ 8) จัดให้มีการทดลองการสอน หรือวิจัยในชั้นเรียน เพื่อพัฒนาการเรียนการสอน

3. งานสื่อการเรียนการสอน

3.1 ความหมายของงานสื่อการเรียนการสอน

งานสื่อการเรียนการสอน เป็นสิ่งสำคัญอย่างยิ่งในการจัดการเรียนการสอน เพราะเป็นสิ่งเร้าให้นักศึกษามีความสนใจและเข้าใจบทเรียนได้ดีขึ้น เป็นหน้าที่ของผู้บริหารสถานศึกษาในการจัดหา บริการและส่งเสริมให้ครูอาจารย์รู้จักใช้งานสื่อการเรียนการสอนให้เหมาะสมกับแผนการสอน เพื่อช่วยให้การจัดการเรียนการสอนดำเนินไปอย่างมีประสิทธิภาพมีนักวิชาการศึกษาหลายท่าน ได้ให้ความหมายของงานสื่อการเรียนการสอนไว้ดังนี้

กิดานันท์ มะลิทอง (2540, หน้า 79-99) ได้ให้ความหมายของงานสื่อการเรียนการสอน หมายถึง สื่อชนิดใดก็ตามไม่ว่าจะเป็นเทปบันทึกเสียง สไลด์ วิทยุ โทรทัศน์ วีดิทัศน์ แผนภูมิ ภาพนิ่ง ซึ่งบรรจุเนื้อหาเกี่ยวกับการเรียนการสอน สิ่งเหล่านี้เป็นวัสดุอุปกรณ์ทางกายภาพ ที่นำมาใช้เทคโนโลยีการศึกษาเป็นสิ่งที่ใช้เป็นเครื่องมือหรือช่องทางสำหรับการสอนของผู้สอนส่งไปถึง ผู้เรียน ทำให้ผู้เรียนสามารถเกิดการเรียนรู้ตามวัตถุประสงค์หรือจุดมุ่งหมายที่ผู้สอนวางไว้ได้เป็นอย่างดี งานสื่อการเรียนการสอนจะมีคุณค่าก็ต่อเมื่อผู้สอนได้นำไปใช้อย่างเหมาะสมและถูกวิธีดังนั้นก็ก่อนที่จะนำสื่อแต่ละอย่างไปให้ผู้สอน จึงควรจะได้ศึกษาถึงลักษณะและคุณสมบัติของงานสื่อการเรียนการสอน ข้อดีและข้อจำกัดอันเกี่ยวกับตัวสื่อและการใช้สื่อแต่ละอย่างตลอดจนการผลิต และการใช้สื่อให้เหมาะสมกับสภาพการเรียนการสอนด้วย ทั้งนี้เพื่อให้การจัดกิจกรรมการสอนบรรลุผลตาม จุดมุ่งหมายและวัตถุประสงค์ที่วางไว้

กรมวิชาการ (2545 ค, หน้า 6) กล่าวว่า สื่อเป็นเครื่องมือของการเรียนรู้ ทำหน้าที่ถ่ายทอดความรู้ ความเข้าใจ ความรู้สึกเพิ่มพูนทักษะและประสบการณ์ สร้างสถานการณ์การเรียนรู้ให้แก่ผู้เรียนกระตุ้นให้เกิดการพัฒนาศักยภาพทางการคิด ได้แก่ การคิดไตร่ตรอง การคิดสร้างสรรค์ และการคิดอย่างมีวิจารณญาณ ตลอดจนสร้างเสริมคุณธรรมจริยธรรมและค่านิยมให้แก่ผู้เรียน

สรุป งานสื่อการเรียนการสอน หมายถึง สิ่งที่เป็นตัวกลางในการเชื่อมโยงความรู้จากบทเรียนไปสู่ผู้เรียน ให้เห็นเป็นรูปธรรมมากยิ่งขึ้น ซึ่งจะช่วยให้ผู้เรียนเข้าใจบทเรียนได้เร็ว ไม่ว่าจะเป็นสิ่งมีชีวิตหรือไม่ก็ตาม อันจะส่งผลให้ผู้เรียนบรรลุตามจุดประสงค์ของการเรียนครั้งนั้น

3.2 ขอบข่ายของงานสื่อการเรียนการสอน

กรมวิชาการ (2545 ค, หน้า 7-9) แบ่งสื่อการเรียนการสอนออกเป็นประเภทต่าง ๆ ดังนี้

1. สื่อสิ่งพิมพ์ หมายถึง หนังสือและเอกสารสิ่งพิมพ์ต่าง ๆ ซึ่งได้แสดงหรือจำแนกหรือเรียบเรียงสาระความรู้ต่าง ๆ โดยใช้หนังสือที่เป็นตัวเขียน หรือตัวพิมพ์เป็นสื่อเพื่อแสดงความหมายสื่อสิ่งพิมพ์หลายประเภท เช่น เอกสาร หนังสือ ตำรา หนังสือพิมพ์ นิตยสาร วารสาร จุลสาร จดหมาย จดหมายเหตุ บันทึก รายงาน วิทยานิพนธ์ เป็นต้น

2. สื่อเทคโนโลยี หมายถึง สื่อการเรียนรู้ที่ได้ผลิตขึ้นเพื่อใช้ควบคู่กับเครื่องมือสื่อดิจิทัลหรือเครื่องมือที่เป็นเทคโนโลยีใหม่ ๆ สื่อการเรียนรู้ดังกล่าว เช่น แถบบันทึกภาพพร้อมเสียง (วีดีทัศน์) แถบบันทึกเสียง สไลด์ สื่อคอมพิวเตอร์ช่วยสอน นอกจากนี้สื่อเทคโนโลยี ยังหมายรวมถึงกระบวนการต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับการนำเทคโนโลยีมาประยุกต์ใช้ในการเรียนการสอน เช่น การใช้อินเทอร์เน็ต เพื่อการเรียนการสอน การศึกษาผ่านดาวเทียม

3. สื่ออื่น ๆ นอกจากสื่อสิ่งพิมพ์และสื่อเทคโนโลยีแล้ว ยังมีสื่ออื่น ที่ส่งเสริมการเรียนการสอนที่มีความสำคัญไม่ยิ่งหย่อนไปกว่าสื่อ 2 ประเภทดังกล่าวเพราะสามารถอำนวยความสะดวกให้แก่ท้องถิ่นที่ขาดแคลนสื่อสิ่งพิมพ์และสื่อเทคโนโลยีโดยแบ่งเป็น 4 ประเภทใหญ่ๆ ดังนี้

3.1 สื่อบุคคล หมายถึง บุคคลที่มีความรู้ความสามารถ ความเชี่ยวชาญเฉพาะด้าน ซึ่งสามารถทำหน้าที่ถ่ายทอดสาระความรู้ แนวคิด เจตคติ และวิธีปฏิบัติตนไปสู่บุคคลอื่น อาจเป็นบุคลากรที่อยู่ในระบบโรงเรียน เช่น ผู้บริหาร ครูผู้สอน ตัวผู้เรียน นักการภารโรง หรืออาจเป็นบุคลากรนอกระบบโรงเรียน เช่น บุคลากรในท้องถิ่น ที่มีความชำนาญ และเชี่ยวชาญในสาขาอาชีพต่าง ๆ เป็นต้น

3.2 สื่อธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม หมายถึง สิ่งที่เกิดขึ้นเองตามธรรมชาติ หรือสภาพแวดล้อมที่อยู่รอบตัวผู้เรียน เช่น พืชผัก ผลไม้ สัตว์ ชนิดต่างๆ ปรากฏการณ์ต่างๆ ห้องเรียน ห้องปฏิบัติการแห่งวิทยบริการ หรือแหล่งเรียนรู้ ห้องสมุด ชุมชน สังคม วัฒนธรรม ฯลฯ

3.3 สื่อวัสดุ เครื่องมือและอุปกรณ์ หมายถึง วัสดุที่ประดิษฐ์ขึ้นเพื่อประกอบการเรียนรู้ เช่น หุ่นจำลอง แผนภูมิ แผนที่ ตาราง กราฟ สถิติ ฯลฯ นอกจากนี้ยังรวมถึงสื่อประเภทเครื่องมือและอุปกรณ์ที่จำเป็นต้องใช้ในการปฏิบัติงานต่าง ๆ เช่น อุปกรณ์ทดลองวิทยาศาสตร์ เครื่องมือวิชาช่าง เป็นต้น

สรุปได้สิ่งที่เป็นตัวกลางในการเชื่อมโยงความรู้จากบทเรียนไปสู่ผู้เรียน ให้เห็นเป็นรูปธรรมมากยิ่งขึ้น ซึ่งประกอบด้วย 1) ส่งเสริมบริการวัสดุประกอบหลักสูตรและงานสื่อการเรียนการสอน 2) ส่งเสริมและสนับสนุนให้มีการผลิต ใช้ และบำรุงรักษาสื่อที่ตรงกับเนื้อหาและกิจกรรมที่กำหนดไว้ในแผนการจัดการเรียนรู้ 3) ส่งเสริมให้มีศูนย์สื่อหรือศูนย์วิชาการของโรงเรียนเพื่อเป็นแหล่งผลิตและบริการสื่อ 4) ส่งเสริมให้มีการคิดค้น สร้างสรรค์สื่อ และวิธีการ

ใหม่ ๆ เพื่อนำมาใช้ในการสอน 5) ส่งเสริมให้มีการนำแหล่งวิทยาการในท้องถิ่นมาใช้ประโยชน์ต่อการสอน และ 6) จัดให้มีการติดตามและประเมินผลการผลิตและการใช้สื่ออย่างสม่ำเสมอ

4. งานห้องสมุด

4.1 ความหมายของงานห้องสมุด

ห้องสมุดเป็นสถานที่ที่มีความสำคัญต่อการเรียนการสอน เป็นแหล่งเรียนรู้ แหล่งที่ช่วยส่งเสริมและสนับสนุนในด้านการค้นคว้า ศึกษาหาความรู้ด้วยตนเอง ซึ่งเป็นแหล่งที่ช่วยปลูกฝังนิสัยรักการอ่านของนักเรียน ส่งเสริมให้นักเรียนได้ค้นคว้าหาความรู้ด้วยตนเอง มีนักการศึกษาและหน่วยงานทางการศึกษาต้องกล่าวถึงความหมายและความสำคัญในห้องสมุดไว้ดังนี้

ทักษิณ อารยะจารุ (2548, หน้า 53-54) กล่าวถึงห้องสมุดว่าในปัจจุบัน สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ ได้จัดให้ทุกโรงเรียนทั่วประเทศมีห้องสมุด โรงเรียนหรือมุมหนังสือเพื่อให้เป็นแหล่งค้นคว้าสำหรับบุคลากรในโรงเรียน ได้แก่ ผู้บริหาร สถานศึกษา ครู นักเรียน และนักการภารโรง ตลอดจนชุมชนโดยเฉพาะอย่างยิ่งบุคลากรในโรงเรียนควรจะเป็นหัวใจสำคัญที่ทุกโรงเรียนจะต้องจัดให้มีขึ้นเพื่อสนองกิจกรรมการเรียนการสอนมีหลักสูตร ปลูกฝังนิสัยรักการอ่าน และสนใจค้นคว้าหาความรู้ด้วยตนเอง เป็นแหล่งค้นคว้าหาความรู้ของผู้บริหาร ครู นักเรียน และนักการภารโรง ตลอดจนชุมชน

ปรียาพร วงษ์อนุตรโรจน์ (2544, หน้า 195) กล่าวว่า ห้องสมุด คือ สถานที่ที่รวบรวมหนังสือ สิ่งพิมพ์ และวัสดุอุปกรณ์ต่าง ๆ เป็นแหล่งวิทยาการความรู้ ความเห็นของนักปราชญ์ นักวิชาการ ห้องสมุดมีวัตถุประสงค์ 5 ประการ คือ

1. เพื่อให้เป็นแหล่งที่ให้การศึกษา แก่บุคลากรในสถานศึกษา ได้แก่ ครู อาจารย์และนักเรียน
2. เพื่อความรู้และข่าวสาร ห้องสมุดที่ทันสมัย นอกจากจะเป็นที่รวบรวมตำรา หนังสือและอุปกรณ์อื่น ๆ แล้วจะเป็นแหล่งที่จะให้บริการในด้านข่าวสารความรู้ทั่วไป เช่น การจัดนิทรรศการ การจัดป้ายเพื่อปิดประกาศข่าวสารความรู้ใหม่ ๆ รวมทั้งการจัดเชิญวิทยากร และการประชุมเพื่อเผยแพร่ความรู้และข่าวสาร
3. เพื่อการศึกษาค้นคว้า ห้องสมุดจะเป็นแหล่งหนังสืออ้างอิง ที่ใช้เป็นการค้นคว้าการทำวิจัย เป็นต้น
4. เพื่อความจรรโลงใจเป็นแหล่งที่มีหนังสือบันเทิง หรือการจัดกิจกรรมการฉายภาพยนตร์ วีดิทัศน์ เพื่อความจรรโลงใจ
5. เพื่อเป็นการพักผ่อนหย่อนใจ มีมุมที่จัดกิจกรรมต่าง ๆ และเป็นที่พักผ่อนคลายจากการเรียนในห้องเรียน

สรุป งานห้องสมุด คือ สถานที่สำหรับการค้นคว้าหาความรู้ของบุคคล เป็นที่รวมของหนังสือ แบบเรียน วัสดุอุปกรณ์สื่อเทคโนโลยี อันเป็นข้อมูล ข้อเท็จจริงให้นักเรียน นักศึกษาใช้ค้นคว้าประกอบการเรียนการสอน

4.2 ขอบข่ายของงานห้องสมุด

สุมิน จันทะนันท์ (2543, หน้า 31) กล่าวว่า การจัดห้องสมุดให้มีความสะดวกแก่ผู้ใช้และเอื้ออำนวยต่อการจัดกิจกรรมการเรียนการสอน ควรมีองค์ประกอบที่สำคัญ ดังนี้

1. มีเจ้าหน้าที่ห้องสมุด ที่ได้รับการฝึกอบรมเกี่ยวกับการจัดการ หรือมีความเข้าใจงานห้องสมุดเป็นอย่างดี ปฏิบัติงานเป็นประจำที่ห้องสมุด
2. มีหนังสือต่างๆที่จำเป็นต้องใช้ โดยเฉพาะหนังสืออ่านเพิ่มเติมของครูและนักเรียนเพียงพอกับความต้องการ
3. มีระบบการจัดเก็บหนังสือและเอกสารต่างๆที่สะดวกในการค้นหา
4. มีอุปกรณ์อำนวยความสะดวกในการใช้ห้องสมุด และการเก็บรักษาเอกสาร เช่น มีโต๊ะ เก้าอี้ และตู้เก็บเอกสารที่พอเหมาะ
5. มีการจัดทำสถิติผู้มาใช้ห้องสมุด ทั้งที่เป็นนักเรียน ครูอาจารย์ และบุคคลอื่นๆ รวมทั้งสถิติผู้ยืม ตลอดจนการจัดให้มีทะเบียนหนังสือแยกเป็นหมวดหมู่
6. มีบุคลากร และเครื่องมือต่างๆ เพื่อเป็นสิ่งช่วยบรรณารักษ์ห้องสมุดเช่น ผู้ช่วยบรรณารักษ์ เครื่องมือซ่อมเอกสาร และสิ่งอำนวยความสะดวกอื่นๆ เป็นต้น
7. มีการจัดกิจกรรมกระตุ้นให้นักเรียนได้ใช้ห้องสมุดและอ่านหนังสือ เช่น การแสดงหนังสือที่ได้รับมาใหม่ หรือเล่าเรื่องโดยย่อเพื่อสร้างความสนใจ เป็นต้น

สรุปได้ว่า งานห้องสมุดคือ สถานที่ที่เป็นงานบริการสำหรับการค้นคว้าหาความรู้ของบุคคล เป็นที่รวมของหนังสือ แบบเรียน วัสดุอุปกรณ์สื่อเทคโนโลยี อันเป็นข้อมูล ข้อเท็จจริงให้นักเรียน นักศึกษาใช้ค้นคว้าประกอบการเรียนการสอน ซึ่งประกอบด้วย 1) ส่งเสริมให้เด็กได้ศึกษาค้นคว้าหาความรู้ในห้องสมุดโรงเรียน 2) ส่งเสริมการจัดกิจกรรมให้เด็กรักการอ่าน 3) การจัดกิจกรรมส่งเสริมให้นักเรียนมาใช้บริการห้องสมุด 4) ส่งเสริมให้จัดหาวัสดุครุภัณฑ์สำหรับห้องสมุดให้เพียงพอต่อความต้องการ 5) จัดทำทะเบียนหนังสือ สถิติใช้บริการ และการยืม – ส่งหนังสืออย่างเป็นระบบ 6) สนับสนุนให้ใช้ห้องสมุดในการพัฒนาการเรียนการสอน 7) แสวงหาทรัพยากรภายนอกมาปรับปรุงห้องสมุดและ 8) ติดตามและประเมินผลการดำเนินงานห้องสมุด

5. งานวัดผลและประเมินผล

5.1 ความหมายของงานวัดผลและประเมินผล

งานวัดผลและประเมินผลการศึกษา เป็นกิจกรรมที่สำคัญอย่างหนึ่งของการเรียนการสอน เพราะจะเป็นข้อมูลให้ครูผู้สอนนำไปพิจารณาหาวิธีการในการปรับปรุงการเรียน

การสอน เพื่อให้บรรลุตามจุดมุ่งหมายที่หลักสูตรได้กำหนดไว้ มีผู้ให้ความหมายของการวัดผล (measurement) และการประเมินผล (evaluation) ไว้ดังนี้

สุบิน จันทะนันท์ (2543, หน้า 28) กล่าวว่า การวัดผลประเมินผลการศึกษา เป็นส่วนสำคัญส่วนหนึ่งในการจัดการศึกษา หรือกระบวนการเรียนการสอน เพราะเป็น เครื่องบ่งชี้ว่า การจัดการเรียนการสอน ได้ผลตามความมุ่งหมายหรือไม่ เพียงใด

ปรียาพร วงศ์อนุตรโรจน์ (2544, หน้า 199) ได้กล่าวว่า การวัด (measurement) เป็นกระบวนการที่กำหนดจำนวนตัวเลขให้กับ วัตถุ สิ่งของ หรือบุคคลตาม ความมุ่งหมายและเปรียบเทียบความแตกต่างที่ปรากฏอยู่ในสิ่งที่จะวัดนั้น ๆ ส่วนการ ประเมินผล (evaluation) เป็นการพิจารณาตัดสินเกี่ยวกับ คุณภาพ คุณค่า ความจริง และการ กระทำ บางที่ขึ้นอยู่กับการวัดเพียงอย่างเดียว เช่น คะแนนสอบ แต่โดยทั่วไปจะเป็นการรวม การวัดหลาย ๆ ทาง โดยอาศัยข้อมูล หรือรายละเอียดจากการสังเกต การตรวจงาน การ สัมภาษณ์ หรือการทดสอบประกอบการพิจารณา

ทักษิณ อารยะจารุ (2548, หน้า 49) การวัดเป็นกระบวนการเชิงปริมาณใน การกำหนดค่าเป็นตัวเลข หรือสัญลักษณ์ที่มีความหมายแทนคุณลักษณะของสิ่งที่วัดโดยอาศัย กฎเกณฑ์อย่างใดอย่างหนึ่ง ในส่วนของการประเมินผลเป็นกระบวนการในการในการตัดสิน คุณค่าของ สิ่งหนึ่งสิ่งใดอย่างมีหลักเกณฑ์ เพื่อสรุปว่าสิ่งนั้นดี เลว ปานใด โดยอาศัยข้อมูล หรือ รายละเอียดจากการสังเกต การตรวจงาน การสัมภาษณ์ หรือการทดสอบประกอบการพิจารณา

สรุปได้ว่า งานวัดผลและประเมินผล หมายถึง กระบวนการที่ได้มาซึ่งตัวเลข จำนวน หรือปริมาณใดปริมาณหนึ่ง โดยอาศัยเครื่องมือหรือวิธีการต่างๆ เช่น การสังเกต การ ตรวจผลงาน การสอบถาม หรือการสัมภาษณ์และการใช้แบบสอบถาม เป็นต้น แต่การ ประเมินผล หมายถึง กระบวนการที่นำเอาผลของการวัดผลมาพิจารณาเปรียบเทียบกับเกณฑ์ มาตรฐานอย่างใดอย่างหนึ่งแล้ว ตัดสินออกมาว่าสูงหรือต่ำกว่าเกณฑ์หรือเก่ง อ่อนปานกลาง เป็นต้น

5.2 ขอบข่ายงานวัดผลและประเมินผล

กรมวิชาการ (2545 ข, หน้า 24-25) ได้กล่าวถึงแนวทางในการวัดผลและ ประเมินผลไว้ว่าสถานศึกษาในฐานะผู้รับผิดชอบจัดการศึกษาจะต้องจัดทำหลักเกณฑ์และแนว ปฏิบัติในการวัดผลและประเมินผลการเรียนของสถานศึกษา เพื่อให้บุคลากรที่เกี่ยวข้องทุกฝ่าย ถือปฏิบัติร่วมกัน และเป็นไปในมาตรฐานเดียวกัน สถานศึกษาต้องมีผลการเรียนของผู้เรียนจาก การวัดผลและประเมินผลทั้งในระดับชั้นเรียน ระดับสถานศึกษาระดับเขตพื้นที่การศึกษาและ ระดับชาติตลอดจนการประเมินภายนอก เพื่อใช้เป็นข้อมูลสร้างความมั่นใจเกี่ยวกับคุณภาพของ ผู้เรียนแก่ผู้เกี่ยวข้องทั้งภายในและภายนอกสถานศึกษาโดยจำแนกการประเมินผลเป็น 3 ระดับ คือ

1. การประเมินผลระดับชั้นเรียน มีจุดมุ่งหมายของการประเมินระดับชั้นเรียน คือ มุ่งหาคำตอบว่าผู้เรียนมีความก้าวหน้าทั้งด้านความรู้ ทักษะ กระบวนการ คุณธรรม และค่านิยมอันพึงประสงค์ อันเป็นผลเนื่องมาจากกิจกรรมการเรียนรู้หรือไม่เพียงใด ดังนั้น การวัดผลและประเมินผลจึงต้องใช้วิธีการที่หลากหลายเน้นการปฏิบัติที่สอดคล้องและเหมาะสมกับสาระการเรียนรู้ กระบวนการเรียนรู้ของผู้เรียน และสามารถดำเนินการอย่างต่อเนื่องควบคู่ไปในกิจกรรมการเรียนรู้ของผู้เรียน โดยประเมินความประพฤติ พฤติกรรมการเรียน การร่วมกิจกรรม และผลงานจากโครงการหรือแฟ้มสะสมผลงาน ผู้ใช้ผลการประเมินในระดับชั้นเรียนที่จำเป็นต้องมีส่วนร่วมในการกำหนดเป้าหมายวิธีการและค้นหาข้อมูลเกณฑ์ต่าง ๆ ที่จะทำให้สะท้อนให้เห็นภาพสัมฤทธิ์ผลของการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ผู้เรียนจะทราบระดับความก้าวหน้า ความสำเร็จของตน ครูผู้สอนจะเข้าใจความต้องการของผู้เรียนแต่ละคน แต่ละกลุ่มสามารถให้ระดับคะแนนหรือจัดกลุ่มผู้เรียน รวมทั้งประเมินผลการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนของตนเองได้ ขณะที่พ่อแม่ ผู้ปกครอง จะได้ทราบระดับความสำเร็จของผู้เรียนสถานศึกษาเป็นผู้กำหนดหลักเกณฑ์การประเมินโดยความเห็นชอบของคณะกรรมการสถานศึกษา

2. การประเมินผลระดับสถานศึกษา เป็นการประเมินเพื่อตรวจสอบความก้าวหน้าด้านการเรียนรู้เป็นรายชั้นปีและช่วงชั้น สถานศึกษานำข้อมูลที่ได้นี้ไปใช้เป็นแนวทางในการปรับปรุงพัฒนาการเรียนการสอนและคุณภาพของผู้เรียนให้เป็นไปตามมาตรฐานการเรียนรู้รวมทั้งนำผลการประเมินรายช่วงชั้นไปพิจารณาตัดสินการเลื่อนช่วงชั้น กรณีผู้เรียนไม่ผ่านมาตรฐานการเรียนรู้ของกลุ่มสาระต่าง ๆ สถานศึกษาต้องจัดให้มีการเรียนการสอนซ่อมเสริม และจัดให้มีการประเมินผลการเรียนรู้ด้วย

3. การประเมินคุณภาพระดับชาติ สถานศึกษาต้องจัดให้ผู้เรียนทุกคนที่เรียนในปีสุดท้ายของแต่ละช่วงชั้น ได้แก่ ชั้นประถมศึกษาปีที่ 3 ชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 6 เข้ารับการประเมินคุณภาพระดับชาติในกลุ่มสาระการเรียนรู้ที่สำคัญ ได้แก่ ภาษาไทย คณิตศาสตร์ วิทยาศาสตร์ และสังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม ภาษาอังกฤษ และกลุ่มสาระการเรียนรู้อื่น ๆ ตามที่กระทรวงศึกษาธิการกำหนดต่อไป ข้อมูลที่ได้จากการประเมินจะนำไปใช้ในการพัฒนาคุณภาพของผู้เรียน และคุณภาพการจัดการศึกษาของสถานศึกษาแต่ละแห่ง

ทักษิณ อารยะจารุ (2548, หน้า 52-53) ในการวัดผลและประเมินผลซึ่งเป็นกระบวนการที่ให้ผู้สอนพัฒนาคุณภาพผู้เรียน ที่แสดงถึงความก้าวหน้าและความสำเร็จทางการเรียนดังนั้น สถานศึกษาจัดทำหลักเกณฑ์และแนวปฏิบัติในการวัดผลและประเมินผลการศึกษาของสถานศึกษาเพื่อให้บุคลากรที่เกี่ยวข้องทุกฝ่ายถือปฏิบัติร่วมกันและเป็นไปในมาตรฐานเดียวกัน และสถานศึกษาต้องมีผลการเรียนรู้ของผู้เรียนจากการวัดผลและประเมินผลทั้งในระดับชั้นเรียน ระดับการศึกษาาระดับเขตพื้นที่การศึกษาและระดับชาติตลอดจนการประเมินภายนอก

สรุปได้ว่า งานวัดผลและประเมินผล คือ กระบวนการที่ได้มาซึ่งตัวเลข จำนวน หรือปริมาณใดปริมาณหนึ่ง โดยอาศัยเครื่องมือหรือวิธีการต่างๆ ซึ่งประกอบด้วย 1) ส่งเสริมให้มีการวัดผลและประเมินผลการเรียนร่วมกันวางแผนการวัดผลและประเมินผลให้เป็นไปตามจุดมุ่งหมายของหลักสูตร 2) ส่งเสริมให้มีการจัดทำหรือปรับปรุงเครื่องมือวัดประเมินผลการเรียน 3) ส่งเสริมให้มีการเก็บข้อมูลผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน 4) ส่งเสริมให้มีการวิเคราะห์ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนที่ได้จากการวัดผลและประเมินผล 5) ส่งเสริมให้มีการนำผลที่ได้จากผลการวิเคราะห์ผลสัมฤทธิ์การเรียนไปพัฒนาการจัดกิจกรรมการเรียนการสอน 6) ส่งเสริมให้มีการประเมินผลด้านคุณภาพนักเรียนเกี่ยวกับความรู้ความสามารถตามที่หลักสูตรกำหนด และ 7) สนับสนุนให้ครูสร้างแบบทดสอบมาตรฐานและแบบวินิจฉัยปัญหาการเรียนการสอน

6. งานนิเทศภายใน

6.1 ความหมายของงานนิเทศภายใน

งานนิเทศภายในมีผู้ให้ความหมายไว้ต่างๆ ดังนี้

จันทราณี สงวนนาม (2545, หน้า 153) กล่าวว่า การนิเทศภายใน หมายถึง การนิเทศภายในสถานศึกษา ซึ่งดำเนินการโดยผู้บริหารสถานศึกษาและครู ตลอดจนบุคลากรภายในสถานศึกษาร่วมมือกันปรับปรุงงานด้านต่างๆ เป็นการส่งเสริมและเพิ่มประสิทธิภาพการเรียนการสอน อันจะนำมาซึ่งคุณภาพของสถานศึกษาและของผู้เรียน ให้อยู่ในระดับที่น่าพึงพอใจ ซึ่งผู้รับการนิเทศ ได้แก่ ครูผู้สอนและบุคลากรภายในสถานศึกษาทุกคน

สุทธนู ศรีไสย์ (2545, หน้า 2) ให้ความหมายว่า การนิเทศภายใน หมายถึง การช่วยเหลือครูผู้สอนโดยตรง ให้มีการปรับปรุงการสอนด้วยตัวครูเองอย่างสม่ำเสมอหรือสืบสวนข้อมูลเพื่อนำผลมาใช้ปรับปรุงการสอนซึ่งวิธีการดังกล่าว จะเรียกว่า การวิจัยเชิงปฏิบัติการ (action research)

ปรียาพร วงศ์อนุตรโรจน์ (2546, หน้า 223) กล่าวว่า การนิเทศภายใน หมายถึง กระบวนการจัดการบริหารการศึกษา เพื่อชี้แนะให้ความช่วยเหลือและความร่วมมือกับครูและบุคคลที่เกี่ยวข้องกับการจัดการศึกษา เพื่อปรับปรุงการเรียนการสอนของครูและเพิ่มคุณภาพของบทเรียนให้เป็นไปตามจุดมุ่งหมายของการศึกษา

สุมน อมรวิวัฒน์ (2547, หน้า 5) กล่าวว่า นิเทศเป็นคำที่นำมาใช้ทางการศึกษา หมายถึง การแนะนำช่วยเหลือให้คำปรึกษาแก่ครู และบุคลากรทางการศึกษาเพื่อเพิ่มพูนประสิทธิภาพและปรับปรุงการเรียนการสอน ดังนั้นจึงสรุปได้ว่า งานนิเทศการศึกษา หมายถึง การดำเนินงานร่วมกันระหว่างบุคลากรทางการศึกษากับครู เพื่อปรับปรุงคุณภาพการเรียนการสอนให้บรรลุผลตามจุดมุ่งหมายที่กำหนดไว้เป็นกระบวนการหรือวิธีการหรือกิจกรรมที่บุคลากรภายในสถานศึกษาจัดขึ้น เพื่อปรับปรุงส่งเสริมคุณภาพการเรียนการสอน ภายในสถานศึกษาให้ดียิ่งขึ้น

ณัฐฎีกา วอแพง (2548, หน้า 35) กล่าวว่า งานนิเทศภายใน หมายถึง การช่วยเหลือแนะนำทางวิชาการ เพื่อให้การดำเนินกิจกรรมต่างๆ ในโรงเรียนเป็นไปตามหลักสูตร ผู้บริหารโรงเรียนควรมีความรู้ในการนิเทศการศึกษาภายในโรงเรียน เพื่อช่วยให้ครูผู้สอนสามารถปรับปรุงหรือพัฒนาวิธีสอนให้มีคุณภาพ ซึ่งจะส่งผลให้นักเรียนเกิดความรู้และสัมฤทธิ์ผลตามจุดหมายของหลักสูตรที่กำหนดไว้

จากความหมายที่ได้กล่าวมา สรุปได้ว่า งานนิเทศภายใน หมายถึง กระบวนการชี้แนะ แนะนำให้ความร่วมมือต่อกิจกรรมของครูเพื่อที่จะปรับปรุงการเรียนการสอน เป็นความร่วมมือร่วมใจและประสานงานร่วมกันระหว่างครูและผู้นิเทศในการพัฒนาปรับปรุงกระบวนการเรียนการสอนให้มีประสิทธิภาพ เพื่อให้การจัดการเรียนการสอน เป็นไปตามเป้าหมายของหลักสูตร การนิเทศการศึกษาเป็นส่วนหนึ่งของการจัดการศึกษาและเป็นกระบวนการของความร่วมมือกับผู้มีส่วนที่เกี่ยวข้อง เป็นการช่วยเหลือ แนะนำ เพื่อปรับปรุงการสอนของครูและการเรียนของนักเรียน เพื่อให้การเรียนการสอนบรรลุวัตถุประสงค์ของหลักสูตร เป็นการช่วยเหลือครูให้สามารถปฏิบัติการสอนได้อย่างมีประสิทธิภาพ

6.2 ขอบข่ายของงานนิเทศภายใน

สุทนต์ ศรีไสย์ (2545, หน้า 7-9) ได้กล่าวถึง ขอบข่ายในการดำเนินงานนิเทศ มีดังนี้ 1) การนิเทศช่วยให้ครูมีความเชื่อมั่นในตนเอง ทำให้ครูทำหน้าที่ได้สมบูรณ์แบบมีความเข้มแข็งในการปฏิบัติงานทุกด้าน 2) การนิเทศสนับสนุนให้ครูประเมินผลการทำงานได้ด้วยตนเอง 3) การนิเทศช่วยครูได้แลกเปลี่ยนประสบการณ์ซึ่งกันและกัน 4) การนิเทศช่วยกระตุ้นครู ให้มีการวางแผนจัดทำจุดมุ่งหมายและแนวทางปฏิบัติไปพร้อมๆ กัน และ 5) การนิเทศเป็นกระบวนการที่ท้าทายความสามารถของครูให้มีความคิดเชิงนามธรรมสูงขึ้นในขณะที่ปฏิบัติงาน

กระทรวงศึกษาธิการ (2546, หน้า 36) ได้ให้แนวทางการปฏิบัติงานของผู้บริหารสถานศึกษาในการดำเนินการนิเทศภายในดังนี้ 1) จัดระบบการนิเทศงานวิชาการ และการเรียนการสอนในสถานศึกษา 2) ดำเนินการนิเทศงานวิชาการ และการเรียนการสอนในรูปแบบที่หลากหลายและเหมาะสมกับสถานศึกษา 3) ประเมินผลการจัดระบบ และกระบวนการนิเทศภายในสถานศึกษา 4) ติดตาม ประสานงานกับเขตพื้นที่การศึกษาเพื่อพัฒนาระบบและกระบวนการนิเทศงานวิชาการและการเรียนการสอนของสถานศึกษา และ 5) การแลกเปลี่ยนเรียนรู้และประสบการณ์ การจัดระบบนิเทศการศึกษาภายในสถานศึกษากับสถานศึกษาอื่น หรือเครือข่ายการนิเทศการศึกษาภายในเขตพื้นที่การศึกษา

ชุมศักดิ์ อินทร์รัตน (2547, หน้า 7) ได้กล่าวว่า ขอบข่ายหน้าที่ของการนิเทศภายในสถานศึกษา ดังนี้ จัดระบบการนิเทศงานวิชาการ และการเรียนการสอนในสถานศึกษา ดำเนินการนิเทศงานวิชาการ และการเรียนการสอนในรูปแบบที่หลากหลายและเหมาะสมกับสถานศึกษา ประเมินผลการจัดระบบ และกระบวนการนิเทศภายในสถานศึกษา ติดตาม ประสานงานกับเขตพื้นที่การศึกษาเพื่อพัฒนาระบบและกระบวนการนิเทศงานวิชาการและการ

เรียนการสอนของสถานศึกษา การแลกเปลี่ยนเรียนรู้และประสบการณ์ การจัดระบบนิเทศ การศึกษาภายในสถานศึกษากับสถานศึกษาอื่น หรือเครือข่ายการนิเทศการศึกษาภายในเขตพื้นที่การศึกษา

ทักษิณ อารยะจารุ (2548, หน้า 58) ได้ระบุขอบข่ายงานนิเทศภายในซึ่งอยู่ในความรับผิดชอบของผู้บริหารโรงเรียนเพื่อบรรลุภารกิจของโรงเรียนอย่างมีประสิทธิภาพ ประกอบด้วยงาน 6 งาน ดังนี้

1. การนำหลักสูตรไปใช้
2. งานจัดการเรียนการสอน
3. สื่อการเรียนการสอน
4. งานห้องสมุด
5. งานวัดผลประเมินผล
6. งานนิเทศภายใน

ฮาริส (Harris, 1985, unpage) กำหนดขอบข่าย งานนิเทศการศึกษาของสถานศึกษาไว้ 10 ประการ ดังนี้ 1) การจัดหลักสูตร 2) การจัดการเรียนการสอน 3) การเลือกสรรบุคคล 4) การจัดสิ่งอำนวยความสะดวก 5) การจัดทำวัสดุอุปกรณ์ 6) การอบรมครูประจำการ 7) การปฏิรูมนิเทศ 8) การบริการพิเศษ 9) ความสัมพันธ์ชุมชน และ 10) การประเมินผล

จากที่กล่าวมาข้างต้น แสดงให้เห็นว่า งานนิเทศภายใน เป็นหน้าที่ของผู้บริหารสถานศึกษา โดยการดำเนินการที่ดีและมีประสิทธิผลนั้น ต้องดำเนินการดังนี้ 1) ส่งเสริมการนิเทศ โดยประชุมครู ชี้แจงให้เข้าใจเรื่องบทบาทและหน้าที่ของผู้นิเทศ 2) จัดทำปฏิทินปฏิบัติงาน กำหนดการเยี่ยมชั้นเรียนและสังเกตการณ์สอน 3) ส่งเสริมให้มีการนิเทศตามปฏิทินการนิเทศของโรงเรียน 4) ร่วมวางแผนการนิเทศให้สอดคล้องกับสภาพปัจจุบัน ปัญหาและความต้องการของโรงเรียน 5) ส่งเสริมให้มีการสาธิตการสอน และจัดกิจกรรมให้ครูสามารถใช้กระบวนการเรียนการสอนตามแนวที่หลักสูตรการสอนต้องการ 6) ร่วมกิจกรรมให้ครูศึกษาดูงานโรงเรียนที่เป็นต้นแบบ 7) ส่งเสริมครูที่มีวิธีการสอนดีเด่น สาธิตการสอนแก่ครูในโรงเรียน 8) ร่วมสร้างเครื่องมือ เพื่อดำเนินการนิเทศภายในโรงเรียน 9) ร่วมนำผลการนิเทศมาตรวจสอบข้อบกพร่อง วิเคราะห์ปัญหาและหาแนวทางแก้ไข 10) ร่วมจัดทำข้อมูลสารสนเทศ เพื่อการนิเทศ และ 11) สร้างขวัญและกำลังใจในการปฏิบัติงานของครู

งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

1. งานวิจัยภายในประเทศ

จากการศึกษาวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการมีส่วนร่วมของครูผู้สอน ผู้ทรงคุณวุฒิ และผู้ปกครองนักเรียนในการบริหารงานวิชาการนั้นมีงานศึกษาโดยตรงและใกล้เคียง ดังนี้

จิตรา กาญจนวิบูลย์ (2539, บทคัดย่อ) ได้ศึกษาปัญหาการบริหารงานวิชาการในโรงเรียนประถมศึกษา สำนักงานการประถมศึกษาจังหวัดกาญจนบุรี ผลการวิจัยพบว่า งานด้านหลักสูตรและการนำไปใช้ คือ ผู้บริหารและครูไม่ศึกษาและทำความเข้าใจหลักสูตรให้ชัดเจน สาเหตุเนื่องจาก บุคลากรมีงานที่ต้องปฏิบัติมากทั้งงานสอนและงานอื่นที่ได้รับมอบหมาย แนวทางแก้ไขคือหน่วยงานต้นสังกัดควรจัดครูให้ครบเกณฑ์ งานการเรียนการสอน คือสถานที่ อุปกรณ์ เครื่องมือเครื่องใช้ และห้องพิเศษไม่เพียงพอต่อการสนับสนุนกิจกรรมการเรียนการสอน สาเหตุเนื่องจากงบประมาณที่ได้รับจัดสรรไม่เพียงพอ แนวทางแก้ไขคือหน่วยงานต้นสังกัดควรจัดสรรงบประมาณให้โรงเรียนเพิ่มขึ้น งานด้านวัสดุประกอบหลักสูตรและงานสื่อการเรียนการสอน คือ คุรุขาดความรู้และทักษะในการผลิต การใช้ และการบำรุงรักษางานสื่อการเรียนการสอน สาเหตุเนื่องจากครูไม่เห็นความสำคัญของการใช้สื่อ แนวทางแก้ไข คือผู้บริหารประชุมชี้แจงครูให้เห็นความสำคัญของการใช้สื่อ งานวัดผลและประเมินผล คือเอกสาร วัสดุ อุปกรณ์ และเครื่องมือที่จำเป็นต่อการใช้วัดผลและประเมินผลไม่เพียงพอ สาเหตุเนื่องจากงบประมาณที่ได้รับจัดสรรไม่เพียงพอ แนวทางแก้ไขคือ หน่วยงานต้นสังกัดควรจัดสรรงบประมาณให้โรงเรียนเพิ่มขึ้น งานห้องสมุด คือหนังสือ วัสดุ คุรุภัณฑ์ไม่เพียงพอ สาเหตุเนื่องจาก งบประมาณที่ได้รับจัดสรรไม่เพียงพอ แนวทางแก้ไขคือ หน่วยงานต้นสังกัดควรจัดสรรงบประมาณให้โรงเรียนเพิ่มขึ้น และโรงเรียนขอบริจาคจากเอกชนและหน่วยงานอื่น งานนิเทศภายใน คือ ผู้บริหารและครูไม่ศึกษาและทำความเข้าใจหลักการและวิธีการปฏิบัติในการนิเทศภายในอย่างชัดเจน สาเหตุเนื่องจากบุคลากรไม่เห็นความสำคัญของการนิเทศ แนวทางแก้ไขคือ ผู้บริหารและครูควรได้รับการนิเทศและประเมินผลอย่างสม่ำเสมอ งานประชุมอบรมทางวิชาการ คืองบประมาณในการจัดประชุมอบรมทางวิชาการไม่เพียงพอ สาเหตุเนื่องจาก หน่วยงานต้นสังกัดไม่ได้จัดสรรงบประมาณในส่วนนี้มาให้โรงเรียน แนวทางแก้ไขคือ หน่วยงานต้นสังกัดควรจัดตั้งงบประมาณสำหรับพัฒนางานวิชาการให้โรงเรียน

จุไรรัตน์ สุตรุ่ง (2539, บทคัดย่อ) ได้ทำการศึกษา ปัจจัยที่ส่งผลต่อประสิทธิภาพการดำเนินงานวิชาการในโรงเรียนมัธยมศึกษาขนาดใหญ่สังกัดกรมสามัญศึกษาโรงเรียนที่ได้รับรางวัลพระราชทานในกรุงเทพมหานครพบว่าความร่วมมือระหว่างครูมีผลต่อประสิทธิภาพการดำเนินงานวิชาการ

เข็มทอง ศิริแสงเลิศ (2540, บทคัดย่อ) ได้ทำการศึกษาวิจัยเรื่อง การวิเคราะห์ระบบประกันคุณภาพการศึกษาของโรงเรียนอาชีวศึกษาเอกชนกรุงเทพมหานคร และพบว่าบุคลากร มีส่วนร่วมในกระบวนการวางแผนการประกันคุณภาพการศึกษาน้อย ระบบทบทวนและปรับปรุงการปฏิบัติงานขึ้นอยู่กับผู้รับใบอนุญาตและบุคลากรไม่มีส่วนทบทวนผลการปฏิบัติงาน

สิรินันท์ ศรีวีระสกุล (2540, หน้า 19) ได้ศึกษาสภาพปัจจุบันของการมีส่วนร่วมในการวางแผนพัฒนาการศึกษาของบุคลากรโรงเรียนปรีณสรอแยลส์วิทยาลัย และศึกษาความ

ต้องการและการเตรียมตัว เพื่อเข้ามามีส่วนร่วมในการวางแผนพัฒนาการศึกษาของโรงเรียนในอนาคต พบว่า ความต้องการเข้ามามีส่วนร่วมในทุกขั้นตอนของการวางแผนปานกลาง

สมฤดี เพียรการค้า (2540, บทคัดย่อ) ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง ความสัมพันธ์ระหว่างการมีส่วนร่วมในกระบวนการนิเทศภายในโรงเรียนกับประสิทธิภาพของครูในโรงเรียนประถมศึกษาสังกัดสำนักงานการประถมศึกษาจังหวัดอ่างทอง พบว่า การมีส่วนร่วมในกระบวนการนิเทศภายในโรงเรียนมีความสัมพันธ์ทางบวกกับประสิทธิภาพการสอนของครูอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 ครูในโรงเรียนขยายโอกาสทางการศึกษาและโรงเรียนไม่ขยายโอกาสทางการศึกษา มีความคิดเห็นเกี่ยวกับการมีส่วนร่วมในกระบวนการนิเทศภายในโรงเรียนแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 ครูในโรงเรียนขยายโอกาสทางการศึกษาและโรงเรียนไม่ขยายโอกาสทางการศึกษามีความคิดเห็นเกี่ยวกับประสิทธิภาพการสอนของครูไม่แตกต่างกัน ครูในโรงเรียนขนาดเล็ก โรงเรียนขนาดกลางและโรงเรียนขนาดใหญ่มีความเห็นเกี่ยวกับประสิทธิภาพการสอนของครูไม่แตกต่างกัน ครูที่ทำหน้าที่นิเทศภายในและครูที่ไม่ได้ทำหน้าที่นิเทศภายในโรงเรียนมีความคิดเห็นเกี่ยวกับประสิทธิภาพการสอนของครูแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01

อภิสิทธิ์ นาระคะ (2540, หน้า 75) ได้ศึกษาวิจัยสภาพปัจจุบันและแนวทางการพัฒนาการนิเทศงานวิชาการภายในโรงเรียนประถมศึกษาบนพื้นที่สูง พบว่า ในแนวทางการพัฒนาการนิเทศงานวิชาการภายในโรงเรียนนั้น ผู้นิเทศงานวิชาการภายในโรงเรียนเป็นการแลกเปลี่ยนความคิดเห็นการวางแผนและสนับสนุนซึ่งกัน และกันร่วมกันนิเทศงานวิชาการ มีการวางแผนร่วมกัน ระหว่างครูวิชาการ ครูทุกคน และผู้บริหาร โดยให้ความสำคัญต่อการนิเทศงานวิชาการภายในโรงเรียน ให้เป็นการทำงานร่วมกันของทุกฝ่ายอย่างเต็มใจและมีเป้าหมายร่วมกัน

จ่านง ชินารักษ์ (2541, หน้า 48) ได้ศึกษาถึงพฤติกรรมการตัดสินใจของผู้บริหารโรงเรียนประถมศึกษาสังกัดสำนักงานการประถมศึกษาจังหวัดเชียงใหม่ พบว่า ผู้บริหารได้ให้ผู้ได้บังคับบัญชามีส่วนร่วมในการพิจารณาปัญหาและตัดสินใจ ผู้บริหารยอมรับการตัดสินใจและนำไปปฏิบัติโดยให้กลุ่มรับผิดชอบและสนับสนุนเต็มที่ส่วนสถานการณ์ความขัดแย้งนั้น ผู้บริหารให้ผู้ได้บังคับบัญชามีส่วนร่วมพิจารณาปัญหาเป็นกลุ่มแล้วผู้บริหารเป็นผู้ตัดสินใจ

บัญญัติ ทองสวัสดิ์ (2541, บทคัดย่อ) ได้ทำการศึกษา เรื่อง ระดับการมีส่วนร่วมในกระบวนการนำแผนปฏิบัติการประจำปี ไปปฏิบัติตามการรับรู้ของครู และ ผู้บริหารโรงเรียนสังกัดสำนักงานการประถมศึกษา จังหวัดนครปฐม พบว่า ระดับความคิดเห็นตามการรับรู้ของผู้บริหารและครูเจ้าหน้าที่แผนอยู่ในระดับมาก ส่วนระดับความคิดเห็นตามการรับรู้ของครูผู้สอนอยู่ในระดับปานกลาง ทั้ง 2 กลุ่มมีความแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 การจำแนกตามขนาดโรงเรียนพบว่าไม่มีความแตกต่างกัน และเมื่อจำแนกตามประสบการณ์ในการทำงาน พบว่า แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05

มงคล อินทสิทธิ์ (2542, หน้า 56) ได้ศึกษาการมีส่วนร่วมของครูผู้สอนในการบริหารงานวิชาการของโรงเรียนสังกัดสำนักงานการประถมศึกษาอำเภอพร้าว จังหวัดเชียงใหม่ พบว่า ครูผู้สอนส่วนใหญ่ในโรงเรียนมีส่วนร่วมในการบริหารงานวิชาการ โดยมีบางส่วนมีส่วนร่วมน้อย และบางส่วนไม่แน่ใจว่ามีส่วนร่วม

สุวิมล ว่องวานิช (2543, หน้า 18) ได้ทำการสำรวจการดำเนินงานด้านประเมินผลภายในสถานศึกษา พบว่า ที่ผ่านมามาสถานศึกษาส่วนใหญ่ ทำการประเมินตนเองอย่างไม่เป็นระบบ บุคลากรภายในไม่ได้มีส่วนร่วมในการประเมินและไม่ได้นำผลไปใช้ในการวางแผนบริหารหรือพัฒนาปรับปรุงการจัดการศึกษาตามหลักที่ควรจะเป็น

มัย สุขเยี่ยม (2543, บทคัดย่อ) ศึกษารูปแบบการวางแผนพัฒนาการศึกษาแบบมีส่วนร่วมของสถาบันเทคโนโลยีราชมงคลพบว่ารูปแบบการพัฒนาการศึกษาของสถาบันมี 10 ขั้นตอน และกิจกรรมที่ควรจะมีบุคลากรมีส่วนร่วม ดังนี้คือ การศึกษาสภาพปัจจุบันและปัญหา การกำหนดวัตถุประสงค์และนโยบายการกำหนดมาตรการ การกำหนดเป้าหมาย การจัดทำแผนงาน งานโครงการ การกำหนดค่าใช้จ่ายตามแผน การจัดทำแผนปฏิบัติการประจำปีการนำไปปฏิบัติ การติดตามและประเมินผลและการทบทวนปรับปรุงแผนพัฒนาการศึกษา การแบ่งกลุ่มบุคลากรที่จะมีส่วนร่วม แบ่งเป็น 4 กลุ่มได้แก่ 1) กลุ่มผู้บริหารระดับสูง 2) กลุ่มผู้บริหารระดับระดับกลาง 3) กลุ่มผู้บริหารระดับต้น 4) กลุ่มอาจารย์ ปรากฏว่าระดับในการมีส่วนร่วมของแต่ละกลุ่มมากน้อยแตกต่างกันตามตำแหน่ง บทบาท หน้าที่และการเกี่ยวข้องกับแผนแต่ละระดับ

สำราญ หาญประเสริฐ (2544, บทคัดย่อ) ได้ทำการศึกษาการมีส่วนร่วมของคณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐานโรงเรียนประถมศึกษา สังกัดสำนักงานการประถมศึกษาอำเภอภูเวียง จังหวัดขอนแก่น พบว่า 1) คณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐานมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษาอยู่ในระดับน้อย คือการให้ความเห็นชอบการจัดทำสาระของหลักสูตรท้องถิ่น กรรมการสถานศึกษาตัวแทนจากชุมชนมีส่วนร่วมน้อยมากทุกด้าน 2) ปัญหาการมีส่วนร่วมจัดการศึกษาของคณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน เป็นปัญหาในระดับปานกลางทุกด้าน ปัญหาสำคัญเกิดจากกรรมการสถานศึกษายังไม่รู้หน้าที่ดีพอ ขาดความรู้และประสบการณ์ในการจัดการศึกษา รองลงมาเกิดจากผู้บริหารโรงเรียนไม่ให้ความสำคัญแก่กรรมการสถานศึกษา และการคัดเลือกคนเป็นกรรมการสถานศึกษายังไม่ได้คนที่มีความรู้ความสามารถในการจัดการศึกษา มีการประชุมกรรมการเพื่อปฏิบัติงานในหน้าที่น้อยครั้งมาก

สวัสดี แก้วชนะ (2544, บทคัดย่อ) ได้ศึกษาบทบาทการมีส่วนร่วมในการบริหารงานวิชาการของคณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐานของโรงเรียนประถมศึกษาในเขตพัฒนาคุณภาพการศึกษาที่ 5 สังกัดสำนักงานการประถมศึกษาจังหวัดขอนแก่น พบว่า ปัญหาการมีส่วนร่วมบริหารวิชาการอยู่ในระดับปานกลาง คือด้านปัญหาส่วนตัวและด้านปัญหาเกี่ยวกับโรงเรียน

ชำนาญ ปาณางษ์ (2544, บทคัดย่อ) ได้ศึกษาวิจัยที่ส่งผลต่อการมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดการศึกษาโรงเรียนประถมศึกษา สังกัดสำนักงานการประถมศึกษาจังหวัดกำแพงเพชร : กรณีศึกษาพทุกระณี พบว่า ครูผู้สอนที่มีอายุน้อยทำให้ชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมในการจัดการศึกษามากขึ้น

ผ่องพรรณ ลี้มเล็ก (2544, หน้า 4) ได้ศึกษาการมีส่วนร่วมในการบริหารงานด้านวิชาการของครูในโรงเรียนอาชีวศึกษาเอกชนจังหวัดเชียงใหม่ และผลการวิจัย พบว่า ครูอาชีวศึกษาเอกชนมีส่วนร่วมในด้านหลักสูตรการสอนในระดับปานกลาง และมีส่วนร่วมในด้านการวัดผลประเมินผลระดับน้อย โดยเมื่อพิจารณาเนื้อหาสาระของการมีส่วนร่วมของครู พบว่าเป็นการมีส่วนร่วมแบบได้รับความช่วยเหลือ (assistencialism) ซึ่งเป็นการมีส่วนร่วมตามที่ผู้บริหารระดับสูงกว่าเป็นผู้กำหนด ซึ่งถือว่าการมีส่วนร่วมในลักษณะจอมปลอม (speudo participation) นอกจากนี้ยังพบว่าครูมีภาระงานสอนมากมีการทำงานที่ซ้ำซ้อนในเรื่องการส่งคะแนน ครูไม่มีส่วนร่วมในการประเมินผลการเรียนรายวิชา อีกทั้งการปรับผลการเรียนของนักศึกษาไม่มีหลักปฏิบัติที่ชัดเจน

มณฑนา เป็งจันทร์ (2544, บทคัดย่อ) ได้ศึกษาการมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษาขั้นพื้นฐานขององค์การส่วนตำบลอำเภอสันทรายจังหวัดเชียงใหม่ ผลการศึกษาพบว่าด้านการมีส่วนร่วมจัดการศึกษานั้น สมาชิกมีความต้องการมีส่วนร่วมในการส่งเสริมสนับสนุนให้เด็กในพื้นที่ได้รับการศึกษาขั้นพื้นฐานโดยสนับสนุนให้โรงเรียนวัดการศึกษาให้มีคุณภาพ และต้องการทราบปัญหาและแนวทางแก้ไขร่วมกัน

วีระศักดิ์ รัชนีโพธิวงศ์ (2544, บทคัดย่อ) ได้ศึกษาเรื่อง การพัฒนาการบริหารงานวิชาการโรงเรียนประถมศึกษาสังกัดสำนักงานการประถมศึกษาจังหวัดนนทบุรี พบว่า ผู้บริหารได้พัฒนาการบริหารวิชาการในภาพรวมอยู่ในเกณฑ์มาก 7 ด้าน ได้แก่ ด้านหลักสูตรและงานหลักสูตร ด้านการเรียนการสอน ด้านวัสดุประกอบหลักสูตรและสื่อการสอน ด้านการวัดผลและการประเมินผล ด้านห้องสมุด ด้านการนิเทศภายใน และด้านการประชุมอบรมทางวิชาการ

วีระชัย วรรณศรี (2545, บทคัดย่อ) ศึกษาการบริหารงานวิชาการในโรงเรียนประถมศึกษา สังกัดสำนักงานการประถมศึกษาอำเภอพนม จังหวัดสุราษฎร์ธานี ผลการศึกษาพบว่า ส่วนใหญ่มีการจัดการควบคุม ติดตามการพัฒนาการบริหารงานวิชาการทั้ง 7 งาน คือ 1) งานหลักสูตรและการนำหลักสูตรไปใช้ มีวิธีการจัดหาหรือจัดให้มีเอกสารเกี่ยวกับหลักสูตรไว้ให้เพียงพอสำหรับศึกษาค้นคว้า โดยรับจากหน่วยงานต้นสังกัด 2) งานการเรียนการสอน มีวิธีประเมินผลการเรียนการสอนของครู โดยประเมินจากผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักเรียน 3) งานวัสดุประกอบหลักสูตรและสื่อการเรียนการสอน มีวิธีใช้เอกสารประกอบหลักสูตรโดยใช้หนังสือเรียน 4) งานวัดผลและประเมินผล มีวิธีดำเนินงานประเมินผลในโรงเรียน โดยให้ครูวัดผลตามจุดประสงค์การเรียนรู้ 5) งานห้องสมุด มีวิธีการจัดหาหนังสือเข้าห้องสมุด โดยจัดซื้อด้วยงบประมาณ 6) งานนิเทศภายใน มีการนิเทศงานวิชาการภายในโรงเรียน โดยผู้บริหาร

โรงเรียนเป็นผู้ให้ และ 7) งานประชุมอบรมทางวิชาการ มีวิธีการจัดการให้ประชุมอบรมทางวิชาการในโรงเรียนโดยให้ประชุมอบรมทางวิชาการร่วมกับสำนักงานการประถมศึกษาอำเภอหรือสำนักงานการประถมศึกษาจังหวัด ส่วนปัญหาที่พบ คือ 1) ขาดอัตรากำลังครู 2) ครูผู้สอนขาดความรู้ ความเข้าใจเกี่ยวกับการวัดผลและประเมินผลตามสภาพจริง 3) การนิเทศภายในโรงเรียนดำเนินการไม่ต่อเนื่อง ไม่สม่ำเสมอ 4) โรงเรียนขาดงบประมาณในด้านวัสดุประกอบหลักสูตรและสื่อการสอน เอกสารหลักสูตร หนังสือห้องสมุด และ 5) ขาดงบประมาณในการจัดประชุมอบรมทางวิชาการ

จินตนา จันทพงษ์ (2546, บทคัดย่อ) ได้ศึกษาการมีส่วนร่วมของพนักงานครูในกระบวนการประกันคุณภาพภายในสถานศึกษา สังกัดเทศบาล เขตการศึกษา 6 ผลวิจัยพบว่าการมีส่วนร่วมของพนักงานครูแต่ละกระบวนการมีดังนี้ คือ การศึกษาเตรียมการอยู่ในระดับกลาง การวางแผนการประกันคุณภาพอยู่ในระดับมาก การตรวจสอบทบทวนคุณภาพการศึกษาอยู่ในระดับปานกลาง การพัฒนาปรับปรุงคุณภาพการศึกษาอยู่ในระดับปานกลาง

สุวิมล เป็ลียงกระโทก (2546, บทคัดย่อ) การศึกษาค้นคว้า มุ่งศึกษาระดับการมีส่วนร่วมในการบริหารงานวิชาการของครูวิชาการ ตามขอบข่ายงานวิชาการ 7 งาน คือ งานหลักสูตรและงานหลักสูตร งานการเรียนการสอน งานวัสดุ ประกอบหลักสูตรและงานสื่อการเรียนการสอน งานวัดผลประเมินผล งานห้องสมุด งานนิเทศภายใน งานประชุมอบรมทางวิชาการ และเปรียบเทียบการมีส่วนร่วมในการบริหารงานวิชาการของครูวิชาการ กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ ครูวิชาการโรงเรียนประถมศึกษา สังกัดสำนักงานการประถมศึกษาจังหวัดพระนครศรีอยุธยา จำนวน 211 คน เครื่องมือที่ใช้ในการรวบรวมข้อมูล เป็นแบบสอบถามชนิดมาตราส่วนประมาณค่า มีความความเชื่อมั่นเท่ากับ 0.98 วิเคราะห์ข้อมูลโดยหาค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย ค่าความเบี่ยงเบนมาตรฐาน และทดสอบสมมุติฐานโดยทดสอบค่าที (t-test) และวิเคราะห์ค่าความแปรปรวนทางเดียว (One-way ANOVA) ผลการวิจัยพบว่า 1) ระดับการมีส่วนร่วมในการบริหารงานวิชาการ ตามความคิดของครูวิชาการโดยรวมและรายด้านอยู่ในระดับ 3 คือ ร่วมคิด ร่วมตัดสินใจและร่วมปฏิบัติ 2) การเปรียบเทียบการมีส่วนร่วมในการบริหารงานวิชาการของครูวิชาการพบว่า 2.1) การมีส่วนร่วมในการบริหารงานวิชาการตามความคิดเห็นของครูวิชาการ จำแนกตามเพศ พบว่า โดยรวมไม่แตกต่างกัน เมื่อพิจารณารายด้าน พบว่า ในการวัดและการประเมินผลมีความแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 2.2) การมีส่วนร่วมในการบริหารงานวิชาการตามความคิดเห็นของครูวิชาการ จำแนกตามระดับการศึกษา พบว่า ทั้งโดยรวมและรายด้านไม่แตกต่างกัน 2.3) การมีส่วนร่วมในการบริหารงานวิชาการ ตามความคิดของครูวิชาการ จำแนกตามประสบการณ์การปฏิบัติงาน พบว่า ครูวิชาการที่มีประสบการณ์การปฏิบัติงาน ตั้งแต่ 10 ปีขึ้นไป มีส่วนร่วมแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 กับครูวิชาการที่มีประสบการณ์การปฏิบัติงาน ตั้งแต่ 1-5 ปี และมีส่วนร่วมแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 กับครูวิชาการที่มีประสบการณ์การ

ปฏิบัติงาน ตั้งแต่ 6-10 ปี 2.4) การมีส่วนร่วมในการบริหารงานวิชาการตามความคิดเห็นของครู วิชาการ จำแนกตามขนาดโรงเรียน พบว่า ครูวิชาการในโรงเรียนขนาดกลาง กับครูวิชาการในโรงเรียนขนาดเล็ก มีส่วนร่วมแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01

สุรียพร วินิชบุตร (2546, บทคัดย่อ) ได้ศึกษารูปแบบและความต้องการในการมีส่วนร่วมจัดการศึกษาขั้นพื้นฐานของผู้นำชุมชน จังหวัดลพบุรี พบว่า การมีส่วนร่วมเป็นรูปแบบการมีส่วนร่วมปฏิบัติ ระดับความต้องการในการมีส่วนร่วมอยู่ในระดับปานกลาง ไม่มีความแตกต่างกันในกลุ่มอายุที่ต่างกันมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 กลุ่มที่มีระดับการศึกษาที่ต่างกันมีความต้องการในการมีส่วนร่วมด้านวิชาการ ด้านบริหารงบประมาณ ด้านการบริหารทั่วไป แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ระดับฐานะทางเศรษฐกิจต่างกันมีความต้องการในการมีส่วนร่วมด้านวิชาการ ด้านบริหารงบประมาณ ด้านการบริหารทั่วไป แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

กนกวรรณ โตแย้ม (2547, บทคัดย่อ) ได้ศึกษาวิจัยถึงสภาพและปัญหาการบริหารงานวิชาการของโรงเรียนประถมศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษานครสวรรค์ เขต 3 และพบว่า สภาพและปัญหาการบริหารงานตามความคิดเห็นของผู้บริหารสถานศึกษา และหัวหน้าฝ่ายวิชาการ ใน 8 ด้าน มีสภาพการบริหารงานวิชาการอยู่ในระดับปฏิบัติมาก โดยเฉพาะด้านการพัฒนากระบวนการเรียนรู้ แต่ด้านวิจัยเพื่อพัฒนาคุณภาพการศึกษา และการส่งเสริมชุมชนให้มีความเข้มแข็งทางวิชาการมีระดับปฏิบัติต่ำกว่าด้านอื่นๆ ในขณะที่ปัญหาการบริหารงานวิชาการอยู่ในระดับปานกลาง งานวิจัยเพื่อพัฒนาคุณภาพศึกษามีระดับปัญหามากกว่าด้านอื่นๆ

อำพร จันทร์เพ็ญแข (2548, หน้า 85) ได้วิจัย เรื่อง การบริหารงานวิชาการตามแนวปฏิรูปกระบวนการเรียนรู้ของโรงเรียนเอกชน ในจังหวัดลพบุรี ผลการวิจัยพบว่า ภาพรวมและรายด้าน 5 ด้าน พบว่า มีการบริหารงานวิชาการอยู่ในระดับมาก เรียงลำดับรายด้านดังนี้ คือ 1) ด้านการเรียนการสอน 2) ด้านการประกันคุณภาพการศึกษา 3) ด้านการวัดผลและประเมินผลการศึกษา 4) ด้านหลักสูตรและการบริหารหลักสูตร และ 5) ด้านการนิเทศภายใน และการเปรียบเทียบการบริหารงานวิชาการระหว่างผู้บริหารระดับนโยบายและผู้บริหารระดับปฏิบัติการ พบว่า ผู้บริหารระดับนโยบายและผู้บริหารระดับปฏิบัติการ มีการบริหารงานวิชาการตามแนวปฏิรูปกระบวนการเรียนรู้ ทั้งในภาพรวมและรายด้านแตกต่างกันอย่างไม่มีนัยสำคัญทางสถิติระดับ .05

ถาวร บึงทอง (2549, บทคัดย่อ) ได้ศึกษา เรื่อง ปัญหาการบริหารงานวิชาการของโรงเรียนที่เปิดสอนช่วงชั้นที่ 1 – 2 ในโครงการยกระดับคุณภาพโรงเรียนขนาดเล็ก ตามความคิดเห็นของผู้บริหารสถานศึกษา ครู และ คณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามหาสารคาม เขต 2 ผลการวิจัยพบว่า ปัญหาการบริหารงานวิชาการโดยรวมอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาเป็นรายด้านพบว่า อยู่ในระดับมาก 11 ด้าน โดยเรียงลำดับ

ค่าเฉลี่ยจากมากไปหาน้อย 3 ลำดับแรก คือ 1) ด้านการพัฒนากระบวนการเรียนรู้ 2) ด้านการพัฒนาแหล่งเรียนรู้ 3) ด้านการส่งเสริมและสนับสนุนงานวิชาการแก่บุคคล ครอบครัว องค์กร หน่วยงาน และสถาบันอื่นที่จัดการศึกษา และอยู่ในระดับปานกลาง 1 ด้าน คือ ด้านการส่งเสริมความรู้ทางวิชาการแก่ชุมชน ผลการเปรียบเทียบระดับปัญหาการบริหารงานวิชาการ พบว่าผู้บริหารสถานศึกษา และครู มีความคิดเห็น แตกต่างจากคณะกรรมการสถานศึกษาอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 โดยครูมีความคิดเห็นอยู่ในระดับมากกว่าแต่ผู้บริหารสถานศึกษา และครูมีความคิดเห็นไม่แตกต่างกัน

นุมนวล กะตะศิลา (2549, บทคัดย่อ) ได้ศึกษา เรื่อง ระดับการดำเนินงานวิชาการในโรงเรียน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามหาสารคาม เขต 2 ผลการวิจัยพบว่า ระดับการดำเนินงานวิชาการในโรงเรียน จำแนกตามสถานภาพ และขนาดโรงเรียน โดยรวมและรายด้าน อยู่ในระดับมาก และ เมื่อเปรียบเทียบ ระดับการดำเนินงานวิชาการในโรงเรียนจำแนกตามสถานภาพ และขนาดโรงเรียน โดยรวม พบว่า มีความคิดเกี่ยวกับระดับการดำเนินงานวิชาการในโรงเรียน แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า 1) การพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษา 2) การพัฒนากระบวนการเรียนรู้ 3) การวิจัยเพื่อพัฒนาคุณภาพการศึกษา การพัฒนาสื่อและนวัตกรรมและเทคโนโลยีเพื่อการศึกษา การพัฒนาแหล่งเรียนรู้ 4) การแนะแนวการศึกษา และ 5) การส่งเสริมสนับสนุนงานวิชาการแก่บุคคล ครอบครัว องค์กร หน่วยงานและสถาบันอื่นที่จัดการศึกษา ส่วนด้านที่มีความคิดเห็นไม่แตกต่างกัน ได้แก่ 1) ด้านการวัดผลประเมินผลและเทียบโอนผลการเรียน การนิเทศการศึกษา 2) การพัฒนาระบบประกันคุณภาพภายในสถานศึกษาการส่งเสริมความรู้ด้านวิชาการแก่ชุมชน และ 3) การประสานความร่วมมือในการพัฒนาวิชาการกับสถานศึกษาอื่น

2. งานวิจัยต่างประเทศ

มีแกน (Meegan, 1986, p.1139) ได้ทำการวิจัยการมีส่วนร่วมในการวางแผน และคุณภาพของโรงเรียนคาทอลิก ในรัฐวิสคอนซินโดยมีวัตถุประสงค์เพื่อค้นคว้าเกี่ยวกับความสัมพันธ์ ระหว่างการเพิ่มขึ้นตอนของการมีส่วนร่วมในการวางแผน และแนวคิดของบุคลากรที่เกี่ยวกับคุณภาพโรงเรียน พบว่า การวางแผนและคุณภาพของโรงเรียน มีความสัมพันธ์กับองค์ประกอบที่สำคัญที่สุดเกี่ยวกับการวางแผน คือหลักสูตร ทั้งนี้ครูใหญ่มีทัศนะเกี่ยวกับการเปลี่ยนแปลงคุณภาพของโรงเรียนในแง่บวกมากกว่าครูทั่วไป

มินูดิน (Minudin, 1987, pp. 2403-A) ได้ทำการศึกษายบายบาททางวิชาการของผู้บริหารโรงเรียนในรัฐซาวาห์ ประเทศมาเลเซีย และพบว่า ส่วนใหญ่ผู้บริหารมีหน้าที่เป็นหลักในการประเมินโครงการของโรงเรียนสนับสนุนให้ผู้ร่วมงานมีการศึกษาและประสบการณ์เพิ่มขึ้น กำหนดวัตถุประสงค์ของโรงเรียนอย่างชัดเจน ควบคุมโครงการและกิจกรรมอื่นๆทั้งหมด รู้และเข้าใจข้อกฏบังคับในการเรียนรายวิชาต่างๆ

ชูเลอร์ (Schuler, 1990, pp. 2595 - A) ได้วิจัยการเข้ามามีส่วนร่วมของประชาชนในการตัดสินใจด้านการศึกษาในมหาวิทยาลัยมินนิโซตา สหรัฐอเมริกา โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษารูปแบบของการมีส่วนร่วมของประชาชนอย่างมีประสิทธิภาพ พบว่า ประชาชนมีความกระตือรือร้นที่จะเข้ามามีส่วนร่วม นอกจากนี้ยังพบว่า การเข้ามามีส่วนร่วมอย่างไม่มีประสิทธิภาพเกิดจากความบกพร่องในการติดต่อสื่อสาร ปัญหาของการมีส่วนร่วมได้แก่ ระดับของการเข้าร่วมเพียงเรื่องเดียว การเข้าร่วมโดยขาดความเข้าใจในสถานการณ์ทั้งหมด ขาดข้อตกลงเกี่ยวกับเขตของการมีส่วนร่วม เป็นต้น

เคปแลน (Kaplan, 1992, pp. 101 -102) พบว่า จากหลักฐานทางประวัติศาสตร์ และการศึกษาทางด้านสังคมวิทยา การมีส่วนร่วมของผู้ปกครองในการจัดการศึกษาของรัฐเกิดจากเหตุจำเป็น 3 ประการ

1. การมีส่วนร่วมของผู้ปกครองในการจัดการศึกษา ก่อให้เกิดผลในทางบวกทางด้านผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน ทักษะคิด และพฤติกรรมของเด็กอย่างเห็นได้ชัด

2. สถาบันครอบครัวเปลี่ยนแปลงไปอย่างรวดเร็ว จำนวนของครอบครัวแตกแยก การทำงานนอกบ้านของบิดาและมารดา การตั้งครุภัณฑ์นอกสมรสของมารดาวัยรุ่น อัตราการหย่าร้าง รวมทั้งการสร้างครอบครัวใหม่ของบิดาหรือมารดา เพิ่มสูงขึ้น สถานศึกษาได้รับผลกระทบจากการเปลี่ยนแปลงดังกล่าว กล่าวคือ จำนวนเด็กในสถานศึกษาที่มาจากครอบครัวที่มีโครงสร้างหลากหลายเพิ่มสูงขึ้น ดังนั้น สถานศึกษาจึงต้องปรับโครงสร้างการจัดการศึกษาให้เหมาะสมกับความแตกต่างของเด็กแต่ละคน ซึ่งจำเป็นต้องอาศัยการมีส่วนร่วมของผู้ปกครองเป็นประการสำคัญ

3. ความสัมพันธ์ระหว่างบ้านกับสถานศึกษามักจะห่างเหิน ไม่มีความไว้วางใจซึ่งกันและกัน และมีความเป็นศัตรูกันโดยธรรมชาติ ทั้งนี้ เพราะบทบาททั้งสองสถาบัน ถูกกำหนดให้แตกต่างกันโดยโครงสร้างของสังคม ดังนั้นช่องว่างระหว่างบ้านกับสถานศึกษาจึงมีอยู่เสมอ การมีส่วนร่วมของผู้ปกครองจะช่วยลดปัญหาความสัมพันธ์ดังกล่าวได้

เมอร์ฟี (Murphy, 1995, p.1608) ได้ศึกษาและวิเคราะห์สาระและรูปแบบการตัดสินใจของคณะกรรมการสภา จำนวน 44 คน จากโรงเรียนประถมศึกษา 3 แห่ง ในรัฐเท็กซัส โดยใช้การสัมภาษณ์แบบวัดการตัดสินใจโดยเน้น 3 เรื่อง คือ บทบาทของคณะกรรมการโรงเรียน การฝึกอบรม และรูปแบบของการกำหนดการปฏิบัติให้บรรลุเป้าหมาย ผลการศึกษาพบว่า คณะกรรมการสภาโรงเรียนรับรู้ว่ามีบทบาทหน้าที่สำคัญในเรื่องการกำหนดเป้าหมายและการกำกับดูแลการบริหารงานวิชามากที่สุด ส่วนมากไม่ค่อยมีความมั่นใจในบทบาทที่เกี่ยวกับงบประมาณ หลักสูตรและการบรรจุแต่งตั้งบุคลากรของโรงเรียน

มิลเลอร์ (Miller, 1996, p. 475) ได้ศึกษาบทบาทหน้าที่ของคณะกรรมการโรงเรียนประถมศึกษา กลุ่มโรงเรียนสเตอร์เจียน เพื่อคัดเลือกคณะกรรมการดังกล่าว จำนวน 10 คน ซึ่งประกอบด้วยสมาชิกสภาโรงเรียน 5 คน และครูใหญ่ 5 คน โดยการสัมภาษณ์ ผลการดำเนิน

การศึกษาพบว่า การสรุปแนวคิดของผู้สมัครทั้ง 10 คน พบประเด็นสำคัญอยู่ 5 ประการ คือ 1) ความสำคัญของการสื่อสาร 2) ความต้องการให้คณะกรรมการโรงเรียนมีบทบาทหน้าที่ที่มีความหมายต่อองค์กร 3) ความต้องการได้รับความช่วยเหลือจากท้องถิ่นโดยอาศัยความสามารถของคณะกรรมการโรงเรียน และความสำคัญของคณะกรรมการโรงเรียนต่อโรงเรียน และ 5) การมีบทบาทเกี่ยวกับปัจจัยด้านมนุษย์

ริดเอาท์ (Ridcut, 1997, p.3348) ได้ศึกษาความคิดเห็นเกี่ยวกับการบริหารจัดการแบบมีส่วนร่วมของโรงเรียน (School Based Management) ในนิวฟันด์แลนด์ และลาบราดอร์โดยเปิดโอกาสให้ผู้มีส่วนได้ส่วนเสียทางการศึกษาเข้ามามีบทบาทพร้อมในการจัดการศึกษาระดับท้องถิ่น โดยส่วนมากดำเนินการโดยตั้งสภาโรงเรียน (School Council) การจัดทำข้อมูลใช้แบบสอบถามและการสัมภาษณ์ความคิดเห็นของผู้ปกครอง ครู-อาจารย์ ครูใหญ่ และศึกษานิเทศก์ ในด้านงบประมาณ หลักสูตร บุคลากร สภาโรงเรียนและปัญหาและอุปสรรคในการดำเนินงาน ผลการศึกษาพบว่า ผู้ปกครองไม่เคยเข้ามามีส่วนร่วมในการจัดการศึกษาเลย ส่วนครู-อาจารย์มีบทบาทพร้อมในการจัดการศึกษาเพียงเล็กน้อยและขอบเขตจำกัด ส่วนผู้บริหารมีส่วนร่วมมากที่สุด ทั้งผู้ปกครอง ครู-อาจารย์มีความต้องการเข้ามามีส่วนร่วมในการรับผิดชอบและร่วมมือในการดำเนินการจัดการศึกษาและต้องการให้สภาโรงเรียนทำหน้าที่ให้คำปรึกษาหารือในการดำเนินงานดังกล่าวและทั้ง 4 กลุ่ม ไม่มีความต้องการให้เกิดการปฏิรูปการจัดการศึกษาอย่างรุนแรง แต่ต้องการให้มีการปรับเปลี่ยนแนวทางการดำเนินการโดยเปิดโอกาสให้ผู้มีส่วนได้ส่วนเสียเข้ามามีบทบาทในการจัดการศึกษามากยิ่งขึ้น ตลอดจนต้องการให้มีการกระจายอำนาจในการส่งงบประมาณมายังโรงเรียนโดยตรง ตลอดจนปรับปรุงหลักสูตรระดับท้องถิ่นได้

มู (Moore, 2000, p.1437) ได้ศึกษาเรื่องครูกับการเข้าร่วมสัมมนาการเรียนรู้ในขั้นพื้นฐานด้านวัตถุประสงค์ของการพัฒนาหลักสูตร พบว่าครูมีความพร้อมในการเปลี่ยนแปลงการใช้โครงสร้างและนวัตกรรมใหม่ๆ ทางด้านวรรณกรรม วรรณคดี คุณลักษณะ กลยุทธ์และทักษะตามความต้องการการพัฒนาหลักสูตร เหล่านี้ เพื่อส่งเสริมการเป็นครูมืออาชีพและเพื่อเป็นการพัฒนาบทบาทของครู ซึ่งได้มีการฝึกฝนจนเกิดความชำนาญ และการวิจัยเหล่านี้ใช้เป็นพื้นฐานสำหรับการออกแบบหลักสูตรที่จะใช้

จากการศึกษาเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องทั้งงานวิจัยในประเทศ และต่างประเทศทำให้สรุปได้ว่า งานวิชาการ เป็นงานที่สำคัญที่สุดที่จะต้องให้ความสำคัญในการบริหารจัดการภายในสถานศึกษา และการบริหารงานวิชาการที่จะมีประสิทธิภาพได้นั้น ผู้มีส่วนเกี่ยวข้อง จะต้องมีส่วนร่วมในการบริหารจัดการอย่างเต็มที่ โดยเฉพาะอย่างยิ่งการมีส่วนร่วมในการแสดงความคิดเห็น การมีส่วนร่วมในการลงมือปฏิบัติ การมีส่วนร่วมในการตรวจสอบติดตามและประเมินผลและประการสุดท้ายคือการมีส่วนร่วมในการพัฒนาปรับปรุงงานวิชาการ จึงจะทำให้สถานศึกษาประสบผลสำเร็จ มีคุณภาพตามวัตถุประสงค์ที่กำหนดไว้ ดังนั้นผู้วิจัยจึงมีความสนใจที่จะศึกษาการมีส่วนร่วมในการบริหารงานวิชาการของผู้บริหารและข้าราชการครูภายใน

สถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาสิงห์บุรีตามขอบข่ายภารงานการบริหารงาน
วิชาการของสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาสิงห์บุรีใน 6 ขอบข่ายงาน ได้แก่ 1) งานหลักสูตร
2) งานการจัดการเรียนการสอน 3) งานสื่อการเรียนการสอน 4) งานห้องสมุด 5) งานวัดผล
ประเมินผล และ 6) งานนิเทศภายใน

มหาวิทยาลัยราชภัฏเทพสตรี